

Maahanmuuttodiskurssi pienryhmäkeskusteluissa

MIKKO LEINO JA RAULI MICKELSSON

ABSTRACT
Discourse of
immigration in
mini-publics

Questions linked to immigration have been among the most polarizing topics both in public and political discussions in Finland during recent years. This paper contains an analysis of the immigration debate, by exploring the arguments used by people during a deliberative mini-public, with 207 participants, held in Turku, Finland, in 2012. It aims to trace, what kind of themes, assumptions and policy suggestions rise up, when people are asked to discuss immigration. Using data from group discussions, we use an analysis frame proposed by Norman Fairclough, where we categorize arguments into assumptions, value assumptions and propositions. We find, in line with most of the existing research literature, that most of the arguments derive either from the assumptions concerning the economic consequences of immigration, or from its impact on the Finnish culture. Further, using a narrative method based on the theory by Paul Ricoeur, we explore the discussants' interpretations concerning the Finnish identity. We discover two contrasting archetypes of this narrative: one based on uniform Finnish culture and on constructing boundaries between the native Finns and the immigrants; and another one aligned with cosmopolitanism and compassion.

Johdanto

Globalisaatiokehityksen nurjat puolet ja erityisesti vuoden 2008 finanssikriisi käynnistivät Suomessa – muun Euroopan tapaan – poliittiseen agendaan suuresti vaikuttaneen maahanmuuttokeskustelun (ks. esim. Loch ja Norocel 2015; Sides ja Citrin 2007). Keskustelu sai Suomessa alkunsa 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella ja oli voimissaan 2010-luvulle tultaessa. Perussuomalaiset saivat vuoden 2011 eduskuntavaaleissa ennennäkemättömän vaalivoiton osaksi maahanmuuttopolitiikkaan sekä maahanmuuttovastaisuuteen keskittyvillä teemoilla (Välimäki 2012). Vuoden 2012 alussa Pekka Haavisto puolestaan keräsi suuren äänimäärän täysin päinvastaisella maahanmuuttoretoriikalla päästen presidentinvaalien toiselle kierrokselle. Hänen teemansa olivat suvaitsevaisuutta ja ihmisoikeuksia korostavia (ks. esim. Kämppi ja Lähde 2012). Jyrkkä tunteisiin vetoava diskurssi – puolin ja toisin – oli omiaan edelleen lisäämään aiheen saamaa huomiota.

Tämä artikkeli tarkastelee 2010-luvulla ilmenevää

maahanmuuttodiskurssia pienryhmäkeskustelujen näkökulmasta. Artikkelin tarkoituksena on kuvata maahanmuuttoa käsittelevien pienryhmäkeskustelujen sisältöä osana laajempaa maahanmuuttodiskurssia. Siinä selvitetään, mitä maahanmuuton asiakysymyksiä keskusteluissa nousee esille, minkälaisia olettamuksia vallitsevasta maahanmuuttotilanteesta keskustelijoilla oli ja millaisia toimenpiteitä keskustelijat ehdottivat maahanmuuttopolitiikkaan sekä kotouttamiseen liittyen. Lisäksi muodostamme pienryhmäkeskusteluja hyödyntäen kaksi peruskertomusta siitä, mitä maahanmuuttodiskurssiin erottamattomasti kuuluvat ”me” ja ”muut” ovat. Lopuksi reflektioimme tuloksiamme muuhun maahanmuuttodiskurssia sekä laajemmin maahanmuuttoasenteita koskevaan tutkimukseen.

Hayward Alkerin ja David Sylvanin mukaan diskurssi on paitsi kielellistä kyvykkyyttä myös sosiaalinen ilmiö. Diskurssin olemassaolo edellyttää kielellistä yhteisöä, ”[j]onka jäsenet eivät jaa ainoastaan kieltä vaan myös yhteisen joukon kokemuksia ja symbolisia käytäntöjä, jotka mahdollistavat heidän

keskinäisen kommunikaationsa” (Alker ja Sylvan 1994, 8). Kirjoittajat määrittelevät diskurssin sosiaalis-kulttuuriseksi taustaksi, jota synnytetään ja muutetaan jatkuvasti (ma., 13). Diskurssi jakaantuu aladiskursseihin, jotka ovat toisiinsa yhteydessä monilla eri siteillä ja tavoilla (ma., 16). Niinpä maahanmuuttodiskurssikin on kytkeytynyt moneen muuhun aladiskurssiin, kuten kansallista identiteettiä, kulttuurien konfliktia, ihmisoikeuksia, uskontoja, työtömyyttä, kestävyysvajetta sekä muun muassa maailmanrauhaa ja ihmisten tasa-arvoisuutta käsitteleviin diskursseihin.

Maahanmuuttodiskurssi on ollut paljon tutkijoiden huomion kohteena niin Suomessa kuin muualakin. Norman Fairclough’ta (2003, 77) mukaillen näissä diskurssin tutkimuksissa käytettävät aineistot on jaettavissa kahdella ulottuvuudella neljään eri luokkaan riippuen siitä, onko keskustelu vuorovaikutteista ja käytetäänkö siinä jotain mediaa.

Yksipuoliseen vuorovaikutukseen perustuvaa, jonkun median kautta tuotettua maahanmuuttoa käsittelevää aineistoa on hyvin laajasti tutkittu (esim. Keskinen 2009; Keskinen 2016; Norocel 2015; Norocel 2016; Nykänen 2016). Tällaista materiaalia ovat muun muassa lehtiartikkelit ja puolueohjelmat. Parlaameteissa pidetyt puheet puolestaan kuuluvat luokkaan, jossa kommunikaatio on välitöntä, mutta ei sisällä vuorovaikutusta (ks. esim. Pekonen 2011). Siispä ne ovat lähempänä manifestaatioita ja tilityksiä äänestäjille, eikä niillä ei pyritä todelliseen vuorovaikutukseen (esim. Keskinen 2016; Pyrhönen 2015). ”Maahanmuuttokriittisydeksi” nimitetyn diskurssin keskeisenä foorumina on ollut vuorovaikutteinen sosiaalinen media (esim. Cleland ym. 2017; Törnberg ja Törnberg 2016). Esimerkiksi Niko Pyrhönen (2015) on tutkinut ”maahanmuuttokriittisellä” Hommaforumilla käytyjä keskusteluja. Fairclough’n viimeinen luokka on vuorovaikutteinen keskustelu ilman mitään välittävää mediaa. Juuri vuorovaikutus on tärkeä määrittäjä sille, millaista kommunikaatioita tuotetaan, samoin kuin se, onko keskustelu vain verbaalista vai myös ei-verbaalista. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa keskusteleva ei joudu kohtamaan keskustelukumppaninsa ilmeitä, eleitä ja äänenpainoja kuten kasvokkain käytävässä keskustelussa (ks. esim. Lindholm ym. 2016, 12). Hyödyntämämme pienryhmäkeskustelun kaltaisen aineiston lisäksi tähän luokkaan kuuluvat myös haastattelut (mm. Krysan, 2002; Laugland-Booy ym. 2016).

Maahanmuuttodiskurssia käsitelleet tutkimukset

ovat pääosin keskittyneet maahanmuuttokielteisten teemojen analysointiin tarkoituksenaan niihin vaikuttavien ajatustapojen ja ideologioiden tarkastelu. Niitä on arvioitu käyttäen hyväksi hyvinvointisovinismien, nationalismien, patriarkaalisuuden ja fasismin käsitteitä. Samalla vuonna 2008 alkaneen finanssikriisin ja maahanmuuttokielteisyyden yhteyttä on myös etsitty. (Esim. Loch ja Norocel 2015; Norocel 2015; Norocel 2016a; Norocel, 2016b; Nykänen 2016; Keskinen ym. 2016.) Suvi Keskinen arvioi taloudellista ja pakolaispolitiikkaan keskittyvää retoriikkaa sekä suomalaisen hyvinvointinationalistisen ajattelun kehitystä hyvinvointisovinismiksi (Keskinen 2016). Cristian Norocel puolestaan tarkastelee ruotsidemokraattien ideologioita suhteessa kansankotiajatteluun (Norocel 2016b). Australialaiset Jacqueline Laughland-Booy, Zlatko Skribiš ja Bruce Tranter (2015) ovat tutkineet haastatteluissaan australialaisten nuorten narratiiveja sinne saapuvista ”venepakolaisista” (*boat people*) keskittyen niissä ilmeneviin konkreettisiin ja symbolisiin rajoihin. Laadulliseen haastattelun valittiin nuoret survey-kyselyn pohjalta. Haastatteluissa, joihin nuoret valikoituivat mielipidekyselyn pohjalta, näkyi nationalismien ja kosmopolitanismin välinen jännite (Laughland ym. 2015). Samalla maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuneiden kansanedustajien tai puolueohjelmien kan- toja on tuotu selvästi niukemmin esiin.

Aineisto ja menetelmät

Vallitsevan maahanmuuttodiskurssin ymmärryksen syventämiseksi tässä tutkimuksessa hyödynnetään laadullista keskusteluaineistoa, joka on kerätty yhden viikonlopun aikana 31.3.–1.4.2012 Turussa järjestetyssä kansalaiskeskustelussa. Kansalaiskeskustelun keskeisimpänä tarkoituksena oli tutkia ryhmäpolarisaatiota. Ryhmäpolarisaation teorian mukaan asenteet kärjistyvät, kun ihmiset keskustelevat yhteiskunnallisista kysymyksistä toisten samankaltaisia mielipiteitä omaavien kanssa. Kun samankaltaisesti ajattelevat ihmiset keskustelevat ryhmässä, josta käytetään tutkimuskirjallisuudessa termiä enklaavi, ryhmäpolarisaation teoria olettaa, että enklaavi muuttuu mielipiteiltään äärimmäisemmäksi kuin yksikään sen yksittäinen jäsen alun perin oli. (Ks. esim. Sunstein 2009; Schkade, ym. 2010.) Samalla samanmieliset ovat juuri se ryhmä, jonka kanssa ihmiset todennäköisimmin – tiedostaen tai tie-

dostamattaan – keskustelevat yhteiskunnallisista aiheista, kuten maahanmuutosta (Mutz 2006). Keskustelijoiden mielipiteiden muutosta mitattiin kahdenlaisissa pienryhmissä: yhtäältä sellaisissa, joissa kaikki keskustelijat olivat aiheesta lähtökohtaisesti samaa mieltä (joko maahanmuuton puolesta tai vastaan), ja toisaalta sellaisissa, joissa asenteet olivat vaihtelevia. Kansalaiskeskustelussa ei havaittu laajaa asenteiden kärjistymistä, pikemmin asenteet muuttuivat osassa ryhmiä sovitteluvimmiksi (Grönlund ym. 2015).

Keskustelijoiden rekrytointi käynnistyi ensimmäisellä kyselylomakkeella, joka postitettiin satunnaisotannalla 12 000 Turun ja sen lähikuntien asukkaalle. Lomake oli lyhyt: se koostui vain 14 maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia käsittelevästä väittämästä, muutamasta sosioekonomisia muuttujia mittaavasta kysymyksestä sekä tiedustelusta, saisiko vastaajaan olla myöhemmin yhteydessä tutkimusprojektin edessä. Kaiken kaikkiaan 4687 ihmistä vastasi kyselyyn ja heistä 3232 antoi suostumuksensa yhteydenottoon jatkossa. Enklaavit, joissa ensimmäisessä oli vain maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuvia ja toisessa maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvia, muodostettiin tästä joukosta. Enklaavien – ja siten keskusteluiden – ulkopuolelle jäi 674 vastaajaa, joilla ei joko ollut aiheesta selkeää kantaa puolesta tai vastaan tai vaihtoehtoisesti olivat niin äärimmäisiä mielipiteissään, ettei asenteiden kärjistymisen mittaaminen samojen kysymysten avulla ollut edes mahdollista. Pidempi mielipidekysely, jonka lopuksi kysyttiin vastaajien halukkuutta osallistua maahanmuuttoa käsittelevään maahanmuuttokeskusteluun, lähetettiin siten 2601 ihmiselle. Heistä 812 vastasi kyselyyn sekä ilmoitti olevansa halukas osallistumaan pienryhmäkeskusteluihin. Tästä joukosta kutsu varsinaiseen kansalaiskeskusteluun lähetettiin 366 ihmiselle. (Karjalainen ja Rapeli 2015.)

Yhteensä pienryhmäkeskusteluihin osallistui 207 ihmistä Turun seudulta, ja heidät oli enklaavien muodostuksen jälkeen jaettu satunnaisesti 26:een kahdeksan hengen ryhmään. Kaikki keskustelut nauhoitettiin, jotta voitiin muodostaa kuva siitä, mitä keskusteluiden aikana tapahtui. Oleellista oli, että ryhmän jäsenet eivät tienneet toistensa maahanmuuttokantoja eivätkä ryhmän muodostamisen kriteereitä. Osassa ryhmistä keskusteluun osallistui maahanmuuttaja ja toisiin puolestaan ei. Istunnoissa oli paikalla moderaattori, jonka tehtävänä oli käynnistää keskustelu ja seurata sitä sekä ohjeiden noudattamis-

ta (tarkempi kuvaus rekrytoinnista, pienryhmistä ja kansalaiskeskustelusta, ks. Grönlund ym. 2015; Karjalainen ja Rapeli 2015). Deliberatiivisen keskustelun normit (mm. Dryzek, 2000; Delli Carpini ym. 2004) tarjosivat normatiiviset raamit keskustelulle. Tärkeintä ryhmissä oli siten asiassa pysyminen, tasa-puolisuus, omien mielipiteiden perusteleva ja avoimuus ja kunnioitus muiden mielipiteitä kohtaan. Tarkoitus ei ollut väitellä vaan keskustella asiasta rennossa ilmapiirissä niin, että mahdollisimman moni näkökanta tulisi esitetyksi. Keskustelun jäntevoittämiseksi osanottajille oli jaettu vihkonen, joka sisälsi tiivistetysti tietoa maahanmuutosta. Keskusteluiden jälkeen osallistujien mielipiteiden muutosta mitattiin esittämällä heille samat väittämät kuin ensimmäisessä kyselyssä.

Vaikka ryhmien kokoonpanoa oli tutkimuksen alkuperäinen tarkoitus huomioiden manipuloitu, tämä ei näkemyksemme mukaan vaikuttanut merkittävästi keskustelun kulkuun ja sisältöön. Keskusteluihin osallistuneet eivät tienneet tutkimuksen perimmäistä tarkoitusta, eikä heille kerrottu ryhmien muodostamisen periaatteita. Koehenkilöt olivat vain osallistuvansa keskusteluun maahanmuutosta. Myöskään moderaattoreiden vaikutusta keskusteluun ei ole syytä korostaa liikaa: pääasiassa he vain seurasivat keskustelua hiljaa ja osassa ryhmiä jakoivat puheenvuoroja. Sen sijaan keskusteluiden alussa kerratut deliberatiivisen keskustelun säännöt ja periaatteet todennäköisesti vaikuttivat sekä keskustelun sisältöön että mielipiteiden muotoutumiseen sen aikana (Grönlund ym. 2015). Omien mielipiteiden perusteleva ja muiden puheenvuorojen kunnioittaminen korostaminen sekä se tosiasia, että keskustelut käytiin kasvotusten vieraiden ihmisten kanssa ryhmissä, joiden muodostamisen periaatteita keskustelijat eivät tienneet, todennäköisesti vähensivät ainakin kaikista kärjistetyimpien ja hyökkäävimpien argumenttien esittämistä.

Tässä artikkelissa aineistona toimii 12 ryhmän käymät keskustelut, joihin osallistui yhteensä 96 henkilöä. Näistä neljän ryhmän jäsenet suhtautuivat kyselytutkimuksen perusteella maahanmuuttoon kielteisesti, neljä myönteisesti ja loput neljä oli koottu ihmisistä, joista puolet suhtautui myönteisesti ja puolet kielteisesti. Siten otos on kattava ja keskustelijoiden asenteiden suhteen tasapuolinen, joten voimme odottaa, että suuri osa teemoista ja näkökulmista on analyysissa edustettuna. Tutkimuksemme eroaa suuresta osasta aiempaa kirjallisuutta (ks.

edellä) siinä, että tarkastelemme sekä maahanmuuttoon kielteisesti että myönteisesti suhtautuvien kantoja. Aiemmin tutkimuksissa on pääosin keskitytty kielteisten ja jopa rasististen keskustelujen analyysiin (poikkeuksena esim. Laughland ym. 2015).

Analysoimme maahanmuuttodiskurssin ympärillä käytyjä pienryhmäkeskusteluja kolmella eri tasolla ja erilaisilla metodeilla. Ensin tarkastelun kohteena ovat puheenvuorojen sisältämät olettamukset maahanmuuttajista ja maahanmuuttotilanteesta sekä keskustelijoiden esittämät politiikkasuositukset. Keskustelu jäsennettiin aineistolähtöisesti NVivo-ohjelmaa hyväksi käyttäen eri asiakokonaisuuksia sisältäviin luokkiin kuten koulutus, rikollisuus, solidaarisuus ja asuminen. Nämä asiakokonaisuudet jaoteltiin maahanmuuton nykytilanteen arviointiin, politiikkasuosituksiin – siihen, miten maahanmuuttotilanteeseen tulisi tulevaisuudessa reagoida – sekä arvokeskusteluun, jossa pohdittiin muun muassa solidaarisuutta ja isänmaallisuutta.

Norman Fairclough'n (2004, 55–58) esiintuomaa käsite *olettamus* (*assumption*) auttoi meitä selkeyttämään jäsennyttä. Fairclough'n mukaan perusolettamustyyppejä on kolmenlaisia: eksistentiaalinen olettamus kuvaa miten asiat ovat (nykytilan arviointi), ehdotus-olettamus (*proposition*) tarkastelee miten asioiden pitäisi olla (politiikkasuositukset) ja arvo-olettamus (*value*) kartoittaa arvoja ja toivottavaa tilaa. Edellinen eroaa jälkimmäisestä siinä, että edellisessä kartoitetaan konkreettisia politiikkasuosituksia ja jälkimmäisessä niitä arvoja, joihin maahanmuuton hoitamisen pitäisi perustua. Fairclough'n jaottelu sopii hyvin myös maahanmuuttoa käsittelevään keskusteluun, koska maahanmuuttoon suhtautuminen ja siitä johtuvien ongelmien ratkaiseminen sisältää ristiriitaisia olettamuksia ja pyrkimyksiä. Fairclough käyttää olettamus-käsitettä kuvaamaan implisiittistä ymmärrystä kohdattaessa jokin uusi asia. Fairclough liittää olettamus-käsitteen myös intertekstuaalisuuteen, joka sopii aineistoomme erinomaisesti, koska maahanmuuttokeskustelussa kuten kaikessa yhteiskunnallisessa diskurssissa viitataan muissa (ala)diskurssissa esiintyviin lausumiin. Olettamuksen julkilausuminen ei siis vaadi omakohtaisia kokemuksia tai empiiristä todistusta, vain pelkkiä arvailuja asioiden tilasta. Olettamuksiin liittyvät kiinteästi myös ideologiset ulottuvuudet, jotka suorimmin näkyvät arvo-olettamuksissa (Fairclough 2004, 55–58).

Olettamuksien tarkastelun jälkeen ryhdymme

analysoimaan tarkemmin argumenttien rakennetta. Keskitymme erityisesti puheen abstraktisuuteen ja konkreettisuuteen olettaen, että ne keskustelijat, joilla on syvempiä ja toistuvampia kontakteja maahanmuuttajien kanssa, käyttävät enemmän omiin kokemuksiinsa perustuvia argumentteja. Toisaalta ne, joilla omat kokemukset maahanmuuttajiin liittyen ovat vähäisempiä tai pinnallisempia, perustavat oletettavasti argumenttinsa julkisuudessa toistuviin teemoihin, kansallisen tason taloudellisten tai kulttuurillisten vaikutusten kuvailuun tai jopa puhtaasti stereotyyppioihin. Lisäksi tutkimme agentin nimeämistä argumentoinnissa selvittääksemme, näyttävätkö maahanmuuttajat keskusteluissa aktiivisina vai passiivisina toimijoina.

Empiirisen analyysin lopuksi tarkastelemme sosiaalista ryhmäidentiteettiä. Kenneth Burken (1950) hyvin laajan määritelmän mukaan identiteetti on jonkun erottelemista jostakin muusta. Maahanmuuttokeskustelussa tämä näyttytyy yksinkertaisimmillaan jakona ”meihin” ja ”muihin”. Määrittääksemme, minkälaisia nämä ryhmät maahanmuuttodiskurssissa ovat, hyödynämme Paul Ricouerin tekemää jaottelua ja muodostamme keskusteluiden pohjalta kaksi erillistä ja osin vastakohtaista peruskertomusta sekä suomalaisuudesta että maahanmuuttajista. Johtopäätösluvussa vertaamme tuloksiamme muista genreistä poimittujen aineistojen pohjalta tehtyihin maahanmuuttodiskurssitutkimuksiin.

Keskustelun teemat, olettamukset ja politiikkasuositukset

Tässä luvussa esitellään maahanmuuttodiskurssin sisältöä siinä esiintuotujen teemojen, tehtyjen olettamusten sekä käytettyjen argumenttien kautta. Pienryhmäkeskustelujen aiheeksi ilmoitettiin *maahanmuutto*. Käsite on neutraali ja siihen liittyvät konnotaatiot liittyivät sen lausujan mielipiteeseen; ts. maahanmuutto-termillä ei ole miellelyhtymällistä sivumerkitystä, joka yleisesti ymmärrettäisiin joko negatiiviseksi tai positiiviseksi.

Pienryhmäkeskustelut alkoivat esittelykierroksella, jonka yhteydessä kukin ryhmän jäsen ilmoitti maahanmuuttoon liittyvän keskusteluteeman. Halutut keskusteluteemat olivat melko yleisiä, eikä niistä monestakaan voinut päätellä keskustelijan kyselyssä ilmaistua kantaa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan. Ennalta jaetun infolehtisen tiedot

tuskin vaikuttivat suuresti teemojen valintaan, sillä lehtisessä kerrottiin maahanmuuttajien määrästä ja alkuperästä sekä määriteltiin keskeisiä käsitteitä, kuten oleskelulupa ja pakolaiskiintiö. Pienen nidoksen perässä oli lyhyt maahanmuuttoon liittyvä sanasto. Kaikki keskustelijat olivat kiinnostuneita kieltenopetuksesta ja kotoutumisesta, maahanmuuttajan määrittelystä, maahanmuuttajien uskonnoista ja tavoista sekä maahanmuuttajien suhteesta työelämään. Kielteisemmin maahanmuuttoon suhtautuneet ilmoittivat keskusteluteemoikseen muun muassa rikollisuuden sekä turvallisuuden ja olivat kiinnostuneita maahanmuuttajille maksettavista tuista sekä siitä, ”poljetaanko palkkatasoa”. Joissakin teemoissa suomalaisten hyvinvointi ja maahanmuuttajien vastaanottaminen asetettiin vastakkain.

Olettamukset maahanmuuttotilanteesta

Olettamukset maahanmuuton tilasta jakaantuvat kahteen eri teemaan: maahanmuuton syihin sekä sen aiheuttamaan tilanteeseen. Vaikka 2010-luvun alussa valtaosa maahanmuuttajista tuli Suomeen joko avioliiton tai työn vuoksi, keskustelu maahanmuuton syistä keskittyi valtaosin pakolaisiin. Pakolaisuuden rakenteellisina syinä mainittiin erityisesti energia- ja etenkin öljybisneksen aiheuttama epätasapaino erityisesti Lähi-idässä sekä globalisaatio. Keskustelijoista Jassen (keskustelijoiden nimet ovat muutettuja) mukaan länsimaat pitävät yllä diktatuureja Lähi-idässä öljyn saannin turvaamiseksi. Kristan mukaan globalisaatio on varsinkin työperäisen maahanmuuton syynä. Yksittäisistä valtioista puhuttaessa kiinnitettiin erityistä huomiota Somalian ongelmiin Siad Barren hallinnon aikana ja siihen, että Neuvostoliiton kautta tulleet somalit saivat siellä kokea suurempaa rasismia kuin Suomessa.

Keskustelu maahanmuuton nykytilanteesta ja maahanmuuttajien vaikutuksista Suomeen oli runsasta ja se keskittyi pääasiassa seuraaviin teemoihin: maahanmuuton aiheuttama uhka, maahanmuuttajille maksettavat etuudet ja niiden kustannukset, turvapaikan myöntämisen perusteet sekä konkreettiset kokemukset maahanmuuttajista. Vaikka useat keskusteluiden alkajaisiksi esitetyt keskusteluteemat ennakoivat varautunutta suhtautumista maahanmuuttoon ja maahanmuuttajavastaiset teemat provosoivat keskustelua kaikissa ryhmissä, tuotiin itse keskustelussa esiin sekä myönteisiä että kielteisiä

seikkoja. Jonkin verran keskusteltiin myös itse maahanmuuttokeskustelusta: rasismi tuomittiin yleisesti ja korostettiin asiallisen keskustelun merkitystä.

Maahanmuuttajien tekemiä väkivaltarikoksia ja varkauksia ei koettu keskustelussa suureksi uhaksi; yksittäistapauksia tuotiin kuitenkin esiin ja niiden pohjalta tehtiin yleistyksiä. Varsinaisia rikoksen uhreja ei keskustelussa ilmennyt eikä myöskään niitä todistaneita. Sen sijaan muutamassa tapauksessa tuli ilmi, että joku keskustelijan tuntema henkilö on ollut maahanmuuttajan tekemän rikoksen uhri. Varsin suuri osa keskustelusta oli spekulatiivista. Esille otettiin esimerkiksi kebab-pizzerioiden ”mahdollisuudet veronkiertoon ja huumekauppaan” sekä nähtiin yhteys somalien tulon ja huumeiden lisääntyneen käytön välillä. Myös maahanmuuttajien kuljettamista ”pimeistä takseista” oli huomioita. Keskusteluissa pohdittiin sitä, tekevätkö ulkomaalaisperäiset suhteissa enemmän rikoksia kuin suomalaissyntyiset. Erityisesti maahanmuuttajia syytettiin raiskauksista ja muslimitaustaisia maahanmuuttajia perheväkivallasta. Islamilaisten perhe-elämän tasa-arvoisuudesta oltiin yleisesti huolissaan. Yhtenä kysymyksenä arvioitiin sitä, pitäisikö ulkomaalaisperäinen rikoksentekijä karkottaa Suomesta ja millaisesta rikoksesta näin tulisi tehdä. Esille nousi myös kritiikkiä siitä, että Suomessa tuomitaan henkilöitä esimerkiksi Ruandassa tehdyistä sotarikoksista. Koettiin, että on kohtuutonta, että suomalaiset joutuvat näissä tapauksissa maksamaan oikeudenkäynti- ja vankilakulut. Jotkut kokivat venäläisten tekemät maakaupat myös uhkana. Venäjältä vaadittiin ainakin vastikkeellisuutta.

Maahanmuuton kustannuksista ja maahanmuuttajien (useimmiten tällä viitattiin pakolaisiin) saamista eduista keskusteltiin paljon. Keskusteluissa maahanmuutto nähtiin lähes yksinomaan kulueränä, ei esimerkiksi investointina. Jopa maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuneet hyväksyivät tämän lähtökohdan. Esimerkiksi Tero totesi:

”No tuli mieleen [...], että miten kauan resurssit kestää meillä Suomessa ylipäänsä [...] asioihin? Kun työ on yhtä kuin rahaa [...].”

Taina oli samoilla linjoilla. Hän pelkäsi, ettei suomalainen yhteiskunta kestä suurta maahanmuuttoa. Esteenä kotoutumiselle ovat sekä omaperäinen kielijärjestelmä ja se, että suomalaiset ovat kaupungistuneet vasta 1960-luvulla. Irma oli huolissaan siitä, että samaan aikaan kun Suomeen tulee maahanmuuttajia työpai-

kat siirtyvät ulkomaille. Hän esittikin, että maahanmuuttajat menisivät työpaikkojen perässä ulkomaille. Jennan mukaan ”sosiaalitoimisto antaa maahanmuuttajille paljon rahaa ja uudet autot”. Hänen mukaansa suomalaiset yksinhuoltajat eivät ole yhtä hyvässä asemassa kuin maahanmuuttajat. Maahanmuuttajien kalliita vaatteita ja hienoja autoja pohdittiin muissakin puheenvuoroissa ja – ainakin implisiittisesti – oletettiin, että varat tähän antaa sosiaalitoimisto. Vastakkainasettelu suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä oli tätä asiakyseystä käsittelevissä argumenteissa voimakasta, koska sosiaalitoimiston nähtiin paikoin myöntävän tukia suomalaisille maahanmuuttajia kitsaammin.

Erisuuruisista tuista suomalaisille ja maahanmuuttajille ei keskusteluissa osoitettu mitään selkeää evidenssiä eikä osallistujille jaettu infopaketti käsiteltyjä, joten keskustelu sosiaalituista perustui ainoastaan arveluihin ja silmämääräisiin havaintoihin. Mahdollisesti taustalla oli oletamus, että tietyistä maista tulleet pakolaiset olisivat väistämättä köyhiä ja siten tarvitsivat yhteiskunnan tukia. Usea keskustelija kuitenkin epäili argumenttia, jonka mukaan maahanmuuttajat saisivat enemmän rahallista tukea kuin suomalaiset. Arveltiin, että suurempia tukia maahanmuuttajille saatettiin antaa kodinperustamistilanteessa. Manu vetosi siihen, että maahanmuuttajilla ei ole sosiaalisia verkostoja kuten suomalaisilla. Eijankin mielestä kodin perustaminen vaatii enemmän varoja, ja siksi maahanmuuttajia pitää tukea runsaimmin tässä elämänvaiheessa.

Yksi keskustelunaihe oli Suomen houkuttelevuus. Erityisesti maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuneiden ryhmissä kiinnitettiin huomiota ”elintasopakolaisiin”. Kuitenkaan ryhmissä ei osattu sanoa mitään varmaa ilmiöstä vaan keskusteltiin pikemmin ”elintasopakolaisuuden” mahdollisuudesta. Osa myös epäili Suomen houkuttelevuutta, koska turvapaikan saaminen on vaikeaa, eikä Suomessa asu paljon maahanmuuttajien sukulaisia.

Osallistujilla oli vaihtelevia kokemuksia maahanmuuttajista. Keskustelua aiheutti maahanmuuttajataustaisten miesten oleskelu Turun torin ympäristössä. Mitään selvää henkilökohtaista haittaa ei yksikään keskustelija ilmoittanut kokeneensa. Usein kokemukset maahanmuuttajasta palveluammattissa, kuten sairaanhoitajana ja bussin kuljettajana, olivat myönteisiä. Vähemmistöjen erottelua kuitenkin tapahtui: joistakin maista tulevia moitittiin kun taas joitakin kehuittiin. Jotkut keskustelijat näkivät maa-

hanmuuttajilla olevan eri säännöt kuin suomalaisilla, ja paikoin esitettiin jopa niin, että maahanmuuttajat eivät välitä Suomen laista. Erityisesti islaminuskaisia pidettiin silmällä, ja heidän käyttäytymistään oudoksuttiin. Huomiota kiinnitettiin erityisesti naisten huonoon asemaan.

Yleisesti Turun kansainvälistymistä pidettiin kuitenkin hyvänä asiana. Moni mainitsi, että heillä oli maahanmuuttajataustainen ystävä, naapuri ja jopa sukulainen (lisäksi keskustelijoiden joukossa oli myös maahanmuuttajia). Kokonaisuudessaan keskustelijoiden kommentteista on pääteltävissä, että vaikka suurella osalla olikin omakohtaisia kokemuksia maahanmuuttajista, kontaktit islaminuskoisten kanssa olivat harvinaisempia ja usein ainutkertaisia. Myös ”romanikerjäläisiin” kiinnitettiin huomioita ja useassa puheenvuorossa heidän toimintaansa arvosteltiin.

Myös mahdollisesta ”ghettoutumisesta” keskusteltiin ja usein esimerkkinä käytettiin Varissuon kaupunginosaa. Turusta ”ghettoja” ei kuitenkaan nähty löytyvän, vaikka maahanmuuttajalähiöiden irrallisuus suomalaisesta väestöstä nähtiin ongelmana. Erityisesti tiettyjen koulujen muuttumista entistä maahanmuuttajavaltaisemmiksi pidettiin haitallisena kehityksenä. Toisaalta Varissuolla sijaitsevaa valtion Normaalikoulua pidettiin myös hyvänä asiana, koska kaupunginosassa on myös lukio ja kansainvälinen koulu. Kaupunginosien eriytymisen torjumiseksi useat keskustelijat halusivat sijoittaa maahanmuuttajia eri puolille kaupunkia.

Arvo-olettamukset

Arvo-olettamuksien osalta keskustelussa esiintyneet argumentit voidaan karkeasti jakaa kahteen kategoriaan: hyvinvointisovinismiin ja sitä vastustaviin puheenvuoroihin sekä oikeuteen perustuviin näemyksiin. Hyvinvointisovinismi on pitkään ollut keskeinen ajattelutapa keskusteltaessa maahanmuutosta. Käsitettä on käytetty ainakin vuodesta 1995 lähtien. Sillä tarkoitetaan ajatusta, jonka mukaan valtion takaamat hyvinvointiedut tulisi rajoittaa ainoastaan syntyperäisiin kansalaisiin. Pohjoismaissa se on kehittynyt kansallisen hyvinvointivaltion (kansankodin) puolustamiseen (esim. Arter 2010; Keskinen 2016; Kitchelt 1995; Norocel 2016).

Käydyissä pienryhmäkeskusteluissakin hyvinvointisovinismiin perustuva ”suomalaiset ensin” -argu-

mentti toistui. Niilo totesi ”suomalaisten olevan Suomessa pomoja, joiden pitää antaa maahanmuuttajille lapio ja talikko kouraan ojan kaivamista varten”. Hän myös huomautti, että koska Suomessa on paljon työttömyyttä, lapsikäyhyttä ja muita ongelmia, ”kannattaa miettiä ketä tänne tulee ja mitä varten tulee (...), kun meidän esi-isät ovat saaneet taistella tuolla Karjalan kannaksella ja saaneet meille hyvän Suomen”. Leila kielsi olevansa rasisti ja sanoi maahanmuuttajien olevan rasisteja, koska he pitävät ”huppua päässä”. Lisäksi pelättiin ”vapaamatkustajia” ja ”etuisuuksien väärinkäyttäjää” esimerkiksi perheiden yhdistämisissä.

Tällainen ajatustapa sai myös kritiikkiä. Eini pelkäsi, että mikäli suomalaisten ongelmat hoidetaan aina ensin, niin muiden auttamisen aika ei tule koskaan. Niklas vetosi siihen, ettei aina kannata juuttua puolustamaan omia saavutettuja etuja. Hän jatkoi, että Suomeen on kehitetty yhteiskunta, jossa pidetään heikoimmista huolta ja maahanmuuttajat pitää nähdä ”samana lajina”, jotka ”ovat samassa veneessä”. Useat keskustelijat vetosivat myös Suomen vastuuseen. Muun muassa Olli otti tukea evankelis-luterilaisesta arvomaailmasta, jonka mukaan ”toisista on pidettävä huolta”. Noora puolestaan vetosi:

”On [...] inhimillinen tekijä, koska me olemme maapallon rikkaimpia maita. Mehän ei muuta tehdä kuin riistetään näitä köyhiä maizta – meillä ei olisi varaa ostaa noita vaatteita jos ne olisivat Suomessa tehtyjä. Ne on joku lapsi tehnyt orja-palkalla.”

Myös Jarmo peräsi vastavuoroisuutta. Hän totesi:

”Minä ajattelin juuri tätä aihetta, [...] minulla on ainakin näkökanta, että kun meidän korkea elintaso on paljon kiinni siitä, kun ollaan hyväksikäytetty näitä maita – kuten Intia ynnä muut, köyhiä maita. Meillä on niin kuin moraalinenkin velvollisuus ottaa vastaan niistä maista tulijoita, että [...] semmoinen vastavuoroisuus.”

Roni puolestaan korosti, että pakolaisia pitää vastaanottaa Suomeen kriisialueilta. Suomessa annettavaa koulutusta pidettiin kehitysavun kaltaisena. Jarmo totesi, että sen avulla voitaisiin antaa ”kalastamisen välineet”, joilla autettaisiin elämän alkuun maahanmuuttajaa tämän kotimaassa.

Toinen esiin noussut arvo-olettamuksiin kuuluva teema oli oikeus maahanmuuttoon. Esa vetosi kansainvälisiin sopimuksiin ja säädöksiin, ja tähän Minttukin yhtyi. Hän pohti, voidaanko ”laitonta maahan-

muuttoa” estää. Krista pohti arvoja:

”Minä heti rupesin miettimään, että kuka määrittelee millä oikeudella vaikka tämä Suomen valtio määrittelee [...]? Sillä oikeudella, että me saturaan olemaan täällä ensin? Vai sillä, että meillä on enemmän tulivoimaa torjua tulijat? Vai mikä se on se asia, että miksi me saadaan sanoa kuka tänne tulee? Eihän intiaanitkaan saanut sanoa kuka länkkärit meni sinne. Tai saamelaiset eivät saaneet sanoa kun suomalaiset pikkuhiljaa puski niitä pohjoisempaan. Se on vaikea kysymys.”

Jasse vastasi tähän:

”Minä mietin, että kyllähän Suomen eduskunnan täytyy saada määritellä täsmälleen paljon Suomi ottaa, ketä se ottaa, mistä se ottaa ja kaikkea tämän tapaista. Kun näin tämän siirtolaisuuspaperin mietin, että kuka nämä määritteli silloin aikanaan, kun meillä on näitä yhteiskuntia, jotka ovat suorastaan maahanmuutosta syntyneitä, kuten Yhdysvallat ja Kanada. Minusta tuntuu, että jotenkin tila määrittää sen. Täällä on vielä tilaa vaikka täällä ei olisi kummoinen ilmasto.”

Jasse jatkoi pohtimalla oikeutta rajoittaa maahanmuuttoa samalla kun ”juomavesikin on paikoin loppumassa”. Minea kertoi ihmettelevänsä ihmisten ”primitiivistä taipumusta” käyttää valtaa ja ”nousta toisten yläpuolelle”. Ihmiskauppaa ja orjatyövoimaa käsiteltiin vain vähän. Eini totesi:

”Tästä vaan, että kuinka kallista on Somaliasta esimerkiksi – tai mistä vaan – tulla? Se [...] on kallista. Minulla on käsitys, että tässäkin muodostuu bisnes. Ikävän paljon siellä on matkatoimistoja: ihmisille myydään ’lintukotoa’ ja ’paratiisia’, ne antaa kaikkensa, ne vaikka muutaman sisäelimen myy [...] ja sitten sinut ’kontitetaan’ tänne jossain pahvilaatikossa suurin piirtein ja jätetään tuohon. Ja sitten se totuus voi ollakin jotain muuta täällä.”

Politiikkasuositukset

Ehdotusolettamukset (tässä tapauksessa politiikkasuositukset) eroavat arvo- ja eksistentiaaliollettamuksista siten, että ne sisältävät tilannearvion lisäksi myös suosituksen siitä, miten asia pitäisi muuttua. Tässä alaluvussa esittelemme keskustelijoiden esittämiä politiikkaehdotuksia ja niihin liittyviä puheen- vuoroja useista eri maahanmuuttoon liittyvistä asia-

kysymyksistä. Vaikka turvapaikanhakijoita ja pakolaiskiintiöiden perusteella Suomeen tulleita oli pienryhmien osanottajille jaetun informaatiolehtisen mukaan vain hieman yli kymmenes kaikista maahanmuuttajista vuonna 2011, pienryhmäkeskustelu keskittyi huomattavan paljon heihin. Keskeisimpiä kysymyksiä pienryhmäkeskusteluissa olivat ”keitä otetaan” ja ”miten paljon”. Toinen paljon huomiota saanut aihekokonaisuus oli kotoutuminen ja sen edesauttaminen.

Keskustelijoista Riku piti humanitäärisistä syistä muuttavia ensisijaisina. Hän totesi, ettei niillä perusteiden ”tule sen huonompia maahanmuuttajia kuin muilla syillä tulevat”. Arvi puolestaan asettaisi rajoitteita maahantulijoille. Hänen mielestään Suomeen pitäisi päästää ensisijaisesti henkilöitä, joiden sopeutuminen Suomen oloihin olisi lähtömaan kulttuurin perusteella todennäköisempää. Pasi halusi ottaa Suomeen ensisijaisesti lähiseudulta muuttavia. Väinön esimerkkinä esittämä maahanmuuttajien pisteytysjärjestelmä aiheutti paljon keskustelua pienryhmässä.

Pakolaiskiintiö herätti paljon keskustelua. Jotkut halusivat nostaa pakolaiskiintiöitä muiden maiden tasolle, mutta useat olivat tyytyväisiä 750 pakolaisen kiintiöön vuonna 2012. Kiintiön olemassaoloa ja sen suuruutta perusteltiin puoleen ja toiseen pääasiassa kansainvälisillä velvollisuuksilla: yhtäältä Suomi nähtiin ”rikkaana länsimaana” ja toisaalta ”liian pienenä” suuremmalle kontribuutiolle.

Yleisesti mahdollisuutta perheenyhdistämiseen pidettiin erittäin tärkeänä. Yhtäältä keskustelijat korostivat, että usein törmätään erilaisiin perhekieltyksiin, eikä voi varmuudella todentaa, ovatko pakolaisten väittämät perheeseen kuuluvista totuudenmukaisia. Toisaalta argumentoitiin, että ydinperheen eläminen samassa maassa olisi turvattava. Laajoista keskusteluista huolimatta keskustelijat eivät löytäneet ratkaisuja perheenyhdistämisen ongelmiin.

Kotouttamisesta käytiin mittava pohdinta useissa ryhmissä. Keskustelijat korostivat, että maahanmuuttajille pitää antaa oikeata tietoa Suomesta, sen kulttuurista, säännöistä ja tavoista. Keskusteluun osallistunut maahanmuuttaja Katya totesi, että hän ei tällaista ”tietopakettia” aikanaan saanut ja toivoi, että sellainen olisi ollut saatavissa sopeutumisen tueksi. Millan mielestä maahanmuuttajille pitäisi nimetä tukihenkilö ja kotoutuksessa pitäisi kunnioittaa lähtömaan kulttuuria. Toisaalta keskustelijat korostivat, että tietoa maahanmuuttajista pitää antaa myös suo-

malaisille, ja maahanmuuttajien sekä kantasuomalaisten kohtaamista pidettiin tärkeänä. Esimerkiksi Hannes halusi, että laajempi joukko kuin nykyisin olisi ”ottamassa vastaan tulijoita”. Esimerkiksi maahanmuuttajille ja kantasuomalaisille tulisi järjestää yhteisiä tapaamisia. Keskustelijat tiesivät, että usea järjestö tekee jo vapaaehtoistyötä maahanmuuttajien kotoutuksessa, mutta monen mielestä toimintaa tulisi laajentaa. Kotoutumisessa päiväkodin ja koulun panosta arvostettiin korkealle. Joidenkin mielestä maahanmuuttajien pitäisi noudattaa suomalaisten sanelemia sääntöjä, toiset korostivat eri väestöryhmien välisten neuvotteluyhteyksien merkitystä. Keskustelijat olivat yksimielisiä siitä, että maahanmuuttajat pitäisi sijoittaa hajautetusti, jotta asuinalueiden eriytyminen lievenisi ja vältettäisiin ”ghettoistuminen”.

Kotoutumisen kannalta oleelliseksi keinoksi koettiin kielitaidon parantaminen. Suomen kielen opettamisen lisäksi jotkut keskustelijat painottivat oman kielen opettamisen tärkeyttä. Useat osanottajat esittivät, että kielen opetuksen tulisi alkaa melko välittömästi maahantulon jälkeen ja sen oppimiseksi kokeiltaisiin erilaisia metodeja. Kielitaito koettiin kaikissa puheenvuoroissa käytännön asiaksi, suomen puhumiseen ei liitetty lainkaan nationalistisia painotuksia. Kuitenkin kieltenopetukseen liitettiin muitakin tavoitteita, kuten Saara teki:

”Tämä kielenopiskelu liittyy tavallaan tähän sopeutumisvalmennukseen ja samalla siinä oppii tietyllä tavalla kulttuuria, mihin pitäisi sitten integroitua, ja siinä mielessä minusta siihen voi velvoittaa ja se voidaan liittää avustuksiin.”

Kielen oppiminen koettiin edellytykseksi saada työtä, jonka saaminen auttaa integroitumaan syvemmin suomalaiseen yhteiskuntaan. Esimerkiksi Iisa ja Saara korostivat, että hoiva-alalla on ehdottoman tärkeää hallita suomen kieli.

Keskustelijat toivoivat vastaanottokeskuksilta aktiivisempaa roolia Suomeen integroitumisessa, varsinkin työnhaussa. Erityisesti ihmeteltiin sitä, että vastaanottokeskuksessa asuvalla ei ole lupa tehdä töitä. Keskustelijat olivat myös kuulleet siitä, kuinka vaikeaa pätevänsä maahanmuuttajan on saada töitä. Katya totesi kokemukseensa perustuen tämän olevan totta. Tähän vaadittiin laajalti helpotusta. Oliver vertasi tilannetta suomalaisten muuttoon Ruotsiin 1950- ja 1970-luvuilla, jolloin monilla oli valmiina työ ja asunto.

Maahanmuuton tarpeellisuudesta erityisesti huol-
tosuhteen näkökulmasta keskusteltiin myös. Tämä
aihe erosi yleisesti trendistä, jonka mukaan maahan-
muuttoa pidettiin ennen kaikkea resursseja kulutta-
vana asiana. Julian mukaan maahanmuuttajat ovat
tulevaisuudessa Suomessa välttämätön voimavara,
koska vanhemmat ikäluokat kasvavat ja uudet pie-
nenevät. Manu totesi, että tarvitsemme maahan-
muuttoa, koska ilman sitä talous romahtaa keskipit-
källä aikavälillä ikääntymisestä johtuen. Elenan
mukaan maahanmuuttajia pitäisi suostutella töihin
erityisesti aloille kuten lasten- ja vanhustenhoito,
joissa on pulaa henkilökunnasta. Keskustelijat ide-
oivat, että maahanmuuttajilla voitaisiin järjestää
jonkinlaista muuntokoulutusta, jossa heidän aiempi
ammattitaitonsa huomioitaisiin.

Vastakkaisiakin näkemyksiä esiintyi. Eräs keskust-
telija oli havainnut, että myös kantasuomalaiset ha-
kevat joukolla vapautuvia työpaikkoja. Lisäksi esi-
tettiin huoli siitä, että vierastyövoimalle maksetaan
pienempiä palkkoja kuin suomalaisille. Sakari tote-
si, että Virossa, Latviasta ja Liettuasta tulevat työn-
tekijät vievät ”veromarkat” mukanaan kotimaahan-
sa. Hänen mukaansa suomalaista verolainsäädäntöä
tulisi muuttaa, jotta tämä ei olisi mahdollista. Keijo
jopa halusi määritellä, että jokainen, joka maksaa
veronsa Suomeen, on suomalainen. Elsan mukaan
on hienoa, että ”huippuaivoja” muuttaa Suomeen,
mutta toisaalta muistutti, että on olemassa paljon
sellaisia suomalaisia nuoria, jotka eivät pääse osaksi
työelämää.

Maahanmuuttajien integroitumisesta työmarkki-
noilla keskusteltiin runsaasti. Lari halusi maahan-
muuttajat töihin maataloihin, ja Iisa puolestaan
ehdotti, että heidät pitäisi ”laittaa yhdyskuntapalve-
luun”. Elena korosti, että Turussa näkee melko har-
voin ”suomalaisperäistä” bussikuskia. Hän arveli sen
johtuvan siitä, etteivät suomalaiset ”halua tehdä
kaikki töitä, kuten ajaa bussia tai siivota”.

Argumenttien rakenteet

Tässä alaluvussa syvennämme maahanmuuttokes-
kusteluiden analyysiä tarkastelemalla seuraavia tee-
moja argumentoinnissa: puheen abstraktisuus ja
konkreettisuus sekä argumenttien subjektivoinnit ja
objektivoinnit. Keskitymme ensin siihen, kuinka
konkreettisia tai abstrakteja keskustelijoiden maa-
hanmuuttoasenteidensa perustelussa käyttämät ar-

gumentit olivat. Norman Fairclough (2003, 137) on
käyttänyt tekstin abstraktisuutta ja konkreettisuutta
kriittisen diskurssianalyysin välineenä. Keskustelun
abstraktisuus ja konkreettisuus liikkuu janalla, jossa
toisessa päässä tehtiin päätelmiä abstraktien käsit-
teiden varassa ilman mitään viittausta itse koettuun.
Toisessa päässä päätelmät tehtiin omien kokemusten
perusteella.

Omat kokemukset, väestöryhmien väliset kohtaa-
miset ja argumenttien abstraktisuus liittyvät kiinte-
ästi asenteisiin maahanmuuttoa sekä maahanmuut-
tajia kohtaan. Lisääntyvien henkilökohtaisten kon-
taktien on havaittu olevan omiaan häivyttämään
negatiivisia stereotyyppioita ja parantamaan valtaväes-
tön käsitystä maahanmuuttajista. Esimerkiksi Mag-
dalena Jaakkola (2009, 29) kirjoittaa, että ”mitä use-
ampia ulkomaalaisia vastaajat tunsivat henkilökoh-
taisesti, sitä myönteisemmin he suhtautuivat kaikki-
na tutkimusajankohtina ulkomaalaisten työnhaki-
joiden ja pakolaisten vastaanottamiseen”. Tätä taustaa
vasten ei ole kovin yllättävää, että keskustelun
abstraktisuus ja omakohtaisuuden puute näkyivät
erityisesti maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuvi-
en keskustelijoiden argumenteissa. Moni vetosi tun-
teeseen, jonka mukaan maahanmuutosta on tullut
paljon ongelmia. Erityisesti Ranska ja Ruotsi mai-
nittiin kielteisenä esimerkkinä epäonnistuneesta
maahanmuuttopolitiikasta. Varsinkin puheet maa-
hanmuuttajien kulttuurista ja uskonnosta olivat hy-
vin abstraktilla tasolla, eikä niissä juurikaan viitattu
omakohtaisiin kokemuksiin. Keskustelu eteni tiedo-
tusvälineistä ja varsinkin sosiaalisesta mediasta saa-
tujen tietojen sekä niihin pohjautuvan käsitteistön
varassa.

Konkreettiset omakohtaiset puheenvuorot – joita
oli vähemmän kuin mielikuviin perustuvaa argu-
mentointia – käyttivät hyväkseen synekdokeeta,
jossa yhden piirteen kautta selitettiin koko ilmiötä.
Naapurin maahanmuuttajamiehen alistavaa käytös-
tä ja jopa väkivaltaisuutta vaimoan kohtaan selitet-
tiin islamilaisuudella. Esimerkiksi Iisa yleistää joi-
denkin ihmisten käyttäytymisen kaikkia somaleita
koskeviksi:

*”Esimerkiksi Lausteella isännöitsijän toimistoon
on marssinut teini-ikäisiä somalilyttöjä, jotka
rupesivat huutamaan toimistotyöntekijälle, että
sinä olet meidän orja ja sinä olet meidän piika ja
sinä teet niin kuin me sanotaan. Ja kun on pihatalkoot,
niin ei osallistuta pihatalkoisiin. Kaikki
roskat heitetään pihalle, vaikka yritetään opettaa,*

että täällä on roskikset minne pistetään roskat. Ja sitten kun pihatalkoolaiset käristävät makkaraa, he kulkevat ohitse ja sanovat, että ”hyi olkoon teitä saastaisia väärauskoisia”.

Koettu työkeä käytös samaistettiin usein islamilaisuuteen. Toisaalta myös maahanmuuttajien – niin islamilaisista maista peräisin olevien kuin muidenkin – ystävällinen käytös yleistettiin. Erityisesti ulkomaalaisperäisten bussikusmien käytöstä ja huomaavaisuutta keuhuttiin, mutta keskustelijoille oli myönteisiä kokemuksia myös muissa ammateissa toimivista maahanmuuttajista.

Argumenttien konkreettisuus on erottamattomassa yhteydessä maahanmuuttajien näkyvyyteen kantaväestön elämässä sekä väestöryhmien väliseen kontaktiin. Oletamme, että syvempi ja toistuvampi kontakti kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välillä tuottaa enemmän konkreettiaan perustuvia puheenvuoroja ja mielipiteitä kuin kontaktien puuttuminen. Väestöryhmien välisen kohtaamisen yleisyys ei ole puhtaasti sattumanvaraista, vaan ihmisen asuinpaikka vaikuttaa suuresti siihen, kuinka todennäköisiä näkemysten muotoutumisen kannalta mielekkäät ja merkitykselliset kontaktit ovat. Kuten valtaosassa muutakin Eurooppaa myös Suomessa maahanmuuttajat ovat keskittyneet suuriin kaupunkeihin, erityisesti pääkaupunkiseudulle, Turkuun, Tampereelle ja Ouluun. Myöskään kaupunkien sisällä maahanmuutto ei kohdistu tasaisesti. Esimerkiksi Turussa on viisi lähiötä, joissa suomea tai ruotsia äidinkielenään puhumattoman väestön osuus on yli 20 prosenttia (Halinen, Lauste, itäinen Pansio, Vaala sekä Varissuo, jossa tämä osuus on yli 40 prosenttia, mikä tekee alueesta Suomen monikulttuurisimman lähiön). Kuitenkin suurin osa turkulaisista asuu kaupunginosissa, jotka ovat etnisesti hyvin homogeenisia, ja onkin osoitettu, että kaupunginosien välinen etninen eriytyminen Turussa on syvenemässä. (Rasinkangas 2014; Salminen 2012; Vaattovaara ym. 2010.)

Muun muassa Norman Fairclough kiinnittää huomiota diskurssissa agentin nimeämiseen: onko tekijä (subjekti) ilmaistu passiivissa vai aktiivissa (Fairclough 2003, 145–155). Alker ja Sylvan puolestaan ovat kiinnostuneet siitä, onko diskurssi subjektiivoa, objektivoivaa vai desubjektivoivaa (Alker ja Sylvan 1994, 14, 18–19). On melko tavallista, että yhteiskunnallisista ilmiöistä puhutaan passiivissa mainitsematta tekijää, esimerkiksi ”uusliberalismi

aiheuttaa tuloerojen kasvua” – siis aivan samalla tavalla kuin säästä ”korkeapaine vaikuttaa sähähän”. Samalla tavoin pienryhmille annettu keskustelun aihe – maahanmuutto – voidaan tulkita ilmiönä. Toisaalta käsite on uusliberalismia konkreettisempi ja lähempänä tulkintaa, että maahanmuutto on aktiivista ihmisten tekemistä. Maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvat pitivät maahanmuuttoa enemmän luonnonilmiön kaltaisena väistämättömyytenä, joka heidän mukaansa johtuu sodista ja ihmisoikeuksien loukkauksista. Sen sijaan kielteisesti maahanmuuttoon suhtautuvat pitivät useammin maahanmuuttajia tiedostavina toimijoina.

Maahanmuuttaja on synekdokee; se vetoaa yhteen ominaisuuteen Suomessa asuvissa ihmisissä: siihen, että he ovat syntyneet muualla kuin Suomessa. Termin yleisyydestä johtuen maahanmuuttajasta puhutaan melko vähän toimijana. Niissäkin tapauksissa, joissa maahanmuuttaja on aktiivinen toimija, termiä käytetään stereotyyppisesti, jolloin mallina ovat tietyt maahanmuuttajaryhmät (Burke 1945, 507–508; Hall 1999, 122; White 1978, 73). Pienryhmäkeskusteluissa oli varsin tavallista, että aiheesta alettiin puhua hyvin yleisellä tasolla. Keskusteluiden edetessä termiä paikoin tarkennettiin puhumalla esimerkiksi työperäisestä ja humanitäärisestä maahanmuutosta. Tällöin työperäinen maahanmuuttaja koettiin useammin toiminnan subjektiksi kuin humanitääriin maahanmuuttaja. Varsin yleisesti kumpaakin termiä käytettiin kuitenkin kuvaamaan toiminnan kohdetta. Esimerkiksi keskustelujen mukaan pakolaisille ja maahanmuuttajille pitää opettaa suomen kieltä ja kulttuuria, osoittaa asuinpaikka muualta kuin maahanmuuttovaltaisista lähiöistä ja tehdä tunnetuksi suomalaiset säännöt.

”Me ja muut”: identiteetti maahanmuutto-keskustelussa

Maahanmuuttoasenteiden tutkimukseen ja selittämiseen sekä aiheeseen liittyvän argumentoinnin tarkasteluun liittyy erottamattomasti sosiaalisen ryhmäidentiteetin määritelmä. Sosiaaliseen identiteettiin nojaavat teoriat olettavat, että suurin osa ihmisistä määrittää itsensä ja toiset sen mukaan, mihin ryhmään kukin kuuluu (ks. esim. Sniderman ym. 2004). Burkelaistain (1950) ajatellen millään ei ole mitään merkitystä ilman toista, johon ero tehdään, ja siten maahanmuuttokeskusteluun kuului

olennaisesti suomalaisuuden olemuksen pohtiminen. Keskeinen osa identiteetissä on meidän ja muiden erottelu, ja se näkyy jo viattomalta näyttävässä kysymyksessä ”pitäisikö *meidän* suomalaisten ottaa tänne *muualta* tulleita maahanmuuttajia/pakolaisia”. Tässä luvussa tutkimme ryhmäidentiteettien – ja etenkin kansallisidentiteettien kuten suomalaisuuden – esiintymistä ryhmäkeskusteluissa. Selvitämme miltä ”me ja muut” näyttävät vuonna 2012 pienryhmäkeskusteluun osallistuneiden käyttämien argumenttien ja puheenvuorojen avulla.

Kulttuuritutkija Kenneth Burken käsityksen mukaan identiteetti on jonkun erottelemista jostakin muusta. Burken mukaan sosiaalinen järjestys syntyy ja sitä ylläpidetään identifikaation kautta. (Burke 1950, 19–23; Summa 1996, 56–57). Stuart Hallin mukaan ”identiteetti muodostetaan siinä epävakaassa pisteessä missä ”ääneen lausumattomat” subjektiviteettia koskevat tarinat tapaavat historian ja kulttuurin kertomukset”. Hän painottaa, että identiteetistä tulee ongelma vasta kun se on kriisissä. (Hall 1999, 11, 20–21.) Hallin mukaan identiteetin luominen on jatkuva prosessi, eikä siksi kannata puhua pysyvistä identiteetistä vaan jatkuvasta identifikaatiosta (mt., 39). Vuonna 2012 käydyt pienryhmäkeskustelut kertovatkin osaltaan tästä kansallisuusidentiteetin murroksesta.

Hallin mukaan ”kansalliset kulttuurit, joihin synnymme, ovat modernissa maailmassa yksi kulttuuristen identiteettien keskeisistä lähteistä” (Hall 1999, 45). Kansakunnan identiteettiä luodaan kertomuksilla, joissa on tarinaa kansan synnystä ja taistelusta. Hall on omaksunut myös Benedict Andersonin käsitteen kansakunnasta kuviteltuna yhteisönä. Perusmyytti määrittelee kansan vapaana syntyneeksi – se myös kertoo puhtaasta ja vapaasta kansasta. (Anderson 2007; Hall 1999, 47–50.)

Hall kiinnittää huomiota alun perin vuonna 1988 julkaistussa artikkelissa siihen, että vanhat identiteetit ovat rapautumassa muun muassa globalisaation myötä (Hall 1999, 19–24). Tämänäköisestä keskustelua käytiin 1900-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa runsaasti. Hall itse viittaa Anthony Giddensin ajatukseen traditionalismin murtumisesta, jonka mukaan vanhat sosiaaliset käytännöt ja symbolit loppuvat ja menettävät merkitystään (Giddens 1995; Hall 1999). Zygmunt Baumanin mukaan ”notkeassa modernissa” vanhat yhteisöt hajoavat individualismin tieltä (Bauman 2002, 237–239).

Tyypillisimmät maahanmuuttoon liittyvän ryh-

mäidentiteetin tunnuspiirteet ovat etninen tausta, äidinkieli ja uskonto, mutta myös kansallisuudella tai synnyinmaalla on usein merkitystä. Nämä muodostavat ne mittarit, joilla oma ryhmäidentiteetti muodostetaan. On tavallista, että jokin mainituista saa muita suuremman painoarvon, ja sen perusteella oman ryhmän merkitystä korostetaan ja yksilön siihen kuulumista lujitetaan. Yllämainittuja tunnuspiirteitä yhdistävä tekijä on se, että ne ovat monessa tapauksessa poissulkevia (vaikka yksilöllä saattaa olla useita kansallisuuksia ja joissain tapauksissa useampi äidinkieli). Siispä merkittävä osa ryhmän identiteettiä on myös ”ulkopuolisten” tunnistaminen samoja piirteitä käyttäen. Korostamalla joidenkin piirteiden merkitystä toisten edelle ja yleistämällä kielteisiä stereotyyppioita vahvistetaan ryhmiä erottavia tekijöitä sekä muodostetaan rajoja ryhmien välille, jolloin yksilöt eivät voi liikkua ryhmästä toiseen. On huomionarvoista, että usein myös toisen tai kolmannen polven ”maahanmuuttajat” voidaan leimata ”ulkopuolisiksi” etniseen ryhmään, kieleen tai uskuntoon vetoamalla, vaikka nämä olisivatkin maan syntyperäisiä kansalaisia. Usein samanaikaisesti paikallisten kulttuurien – jopa pienen yhteisön tasolla mutta myös alueellisesti ja kansallisesti – erojen tunnistaminen sekä monimuotoisuuden ymmärtäminen vähenevät, ja yksilöiden lukemattomat eri piirteet, joiden mukaan heidät voisi vaihtoehtoisesti identifioida, unohtetaan joko tietoisesti tai tiedostamatta. Tämän prosessin seurauksena yhteenkuuluvuuden tunne omaan ryhmään kasvaa, samalla kun ymmärrys, luottamus ja sympatia ulkopuolisia kohtaan vähenevät. Tuloksena on ryhmien välisen epäluottamuksen, kilpailun sekä konfliktin lisääntyminen ja joissain tapauksissa jopa väkivalta niiden välillä. (Hall, 2002; Laugland-Boo ym. 2016; Sen 2006.) Hainmueller ja Hopkins (2014, 235) osoittavat, että erityisesti ihmiset, joiden näkemys kansallisesti identiteetistä pohjautuu etnisille tai kulttuurisille piirteille, suhtautuvat kielteisemmin maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan kuin ne, joiden mielissä identiteetti rakentuu kansallisuuden pohjalle.

Ennen kansalaiskeskustelua siihen osallistuneilta kysyttiin heidän mielipiteitään siitä, mitä suomalaiseen identiteettiin erottamattomasti kuuluu. Taulukossa 1 on esitetty kysymyksessä esitetyt väittämät sekä vastausten jakaantuminen. Tärkeimmäksi tekijäksi, jotta henkilöä voidaan pitää suomalaisena, keskustelijat arvioivat sen, että henkilö kunnioittaa Suomen poliittisia instituutioita ja lakeja. Myös suo-

men kielen osaamista pidettiin tärkeänä. Ainakin yhdeksän vastaajaa kymmenestä piti näitä asioita joko erittäin tai melko tärkeänä suomalaiselle identiteetille. Lakien noudattaminen ja normien kunnioittaminen ovat erottamaton osa kaikkea identiteettiin liittyvää keskustelua (Hainmueller ja Hopkins, 2014, 234–236). Myös kansallinen kieli – tässä tapauksessa erityisesti suomi – on paitsi tärkeä asia oman identiteetin määrittelyssä myös ”muiden” määrittämisessä monissa yhteiskunnissa (mm. Dowling ym. 2012, 359–361; Theiss-Morse 2008, 88). Kielen merkitystä korostaa sekin, että useampi pitää ruotsin kieltä tärkeämpänä osana suomalaisuutta kuin esimerkiksi evankelis-luterilaista uskoa tai suomalaisia sukujuuria. Myös virallinen tunnustus suomalaisuudesta, kansalaisuus ja itsensä tunteminen sekä ”sijoittaminen” suomalaiseksi ovat keskustelijoiden mielestä tärkeitä asioita.

Kaiken kaikkiaan Suomessa asumisen ja elämisen sekä oppimisen ja kotoutumisen kautta omaksuttavat suomalaisen identiteetin osat näyttävät keskustelijoille tärkeimpinä kuin etniseen alkuperään viittaavat synnynnäiset piirteet. Yleisesti

keskustelijoiden vastaukset haastavat käsityksen, jonka mukaan oma kansallinen identiteetti ja toiseus määrittäisivät etnisten tai uskonnollisten rajojen kautta. Sen sijaan vastaajat näyttävät korostavan suomalaisuuteen ja maan kulttuuriin viittaavia asioita, käyttäytymistä ja taitoja, jotka ovat mahdollista oppia ja opettaa.

Kyselyjen jälkeen käydyt pienryhmäkeskustelut syvensivät käsityksiä suomalaisuudesta ja siihen kuuluvista ihmisistä. Olemme analysoineet keskusteluita kertomusanalyysimetodilla ja muodostaneet kaksi peruskertomusta sekä suomalaisista että maahanmuuttajista. Stuart Hall on löytänyt viisi pääelementtiä, joilla kansallisen kulttuurin kertomus kerrotaan. Ensiksi, kansallinen kertomus on olemassa sellaisena, jona sitä kerrotaan kansakunnan historiassa. Toiseksi, tässä kertomuksessa painotetaan alkuperää, jatkuvuutta, traditiota ja ajattomuutta. Siten kansallinen identiteetti esitetään jonakin alkuperäisenä. Hall kuitenkin painottaa, että useat vanhalta näyttävät traditiot ovat ”keksittyjä” ja melko uusia. Neljäs elementti liittyy kansakunnan perustamismyyttiin, joka korostaa, kuinka kansakunta on

Taulukko 1. Ketä voidaan pitää suomalaisena?

”Kuinka tärkeänä pidät tässä suhteessa, että henkilö...”? Vastausten prosentuaalinen jakautuminen vastaajien kesken, prosenttiosuudet pyöristettyjä.

Ketä voidaan pitää suomalaisena? ”Kuinka tärkeänä pidät tässä suhteessa, että henkilö...”?	Erittäin tärkeänä	Melko tärkeänä	En kovin tärkeänä	En lainkaan tärkeänä
...on syntyperäinen suomalainen	18	29	38	15
...on Suomen kansalainen	24	49	22	5
...on asunut Suomessa suurimman osan elämästään	12	47	33	9
...osaa puhua suomea	29	61	9	1
...osaa puhua ruotsia	5	31	45	19
...kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon	2	14	32	51
...kunnioittaa Suomen poliittisia instituutioita ja lakeja	53	40	5	2
...noudattaa suomalaisia tapoja ja perinteitä	17	48	31	4
...kokee itsensä suomalaiseksi	35	42	18	5
...n sukujuuret ovat suomalaiset	8	17	44	31

syntynyt vapaana. Viidenneksi, kansallinen identiteetti perustetaan usein ajatukseen puhtaasta alkuperäisestä kansasta. (Hall 2002, 47–51.)

Hayden White korostaa, että kertomus on irrallisten palasten toisiinsa yhdistämistä. Menneisyys on siis mykkää, se ei sinänsä kerro miten asiat ovat ja miten ne ovat tulleet joksikin. (White 1990, ix.) Paul Ricoeurin mukaan kertomuksesta on luettavissa miten subjekti, kuten kansakunta, on syntynyt, mitä tehtävää se on suorittanut ja mitä suorittaa, kenen puolesta ja ketä vastaan se toimii (Ricoeur 1983, 559). Kuitenkin kertojan vallassa on valita kertomuksen alku, päätepiste sekä moraaliset ja poliittiset painotukset (ks. White 1990, 3). Siksi kertomuksen kertominen on mitä poliittisin teko. Kertomus kerrotaan aina kertomusajan kontekstissa. Toisin sanoen vaikka Stuart Hall korostaa kansallisen kertomuksen ”pysyviä elementtejä”, ovat pienryhmiin identifikaatiokertomukset keskusteluajankohtana (keväällä 2012) tehtyjä tulkintoja.

Kertomukset suomalaisuudesta

Pienryhmäkeskusteluista on muodostettavissa kaksi peruskertomusta suomalaisuudesta. *Kansalliskertomus* on ottanut aineksia nationalismista ja hyvinvointisovinismista. Se kokee politiikan maantieteellisen ulottuvuuden rajoittuvan Suomeen. *Suomi maailmassa* -kertomuksessa politiikan maantieteellinen ulottuvuus on puolestaan koko maailma. Taulukossa 2 näitä kahden kertomuksen

Taulukko 2. Peruskertomukset suomalaisuudesta.

	Kansalliskertomus	Suomi maailmassa -kertomus
1. Miten subjekti on syntynyt?	Viittaukset sotiin ja suomalaiseen kulttuuriin.	Suomi on ollut aina osa kansainvälistä yhteisöä.
2. Mitä tehtävää se on suorittanut?	Rakentanut hyvinvointivaltion.	Osallistunut köyhien maiden riistoon.
3. Ja mitä suorittaa?	Puolustaa suomalaista kulttuuria ja hyvinvointia.	Rakentaa solidaarista maailmaa.
4. Kenen puolesta?	Suomalaisen kulttuurin ja suomalaisten puolesta.	Maailman hyvinvoinnin puolesta.
5. Mitä/ketä vastaan?	Vieraita vaikutteita vastaan.	Suvaitsemattomuutta vastaan.

pienryhmäkeskusteluista muodostettuja tyypittelyjä verrataan Paul Ricoeurin jaottelun avulla.

Kansalliskertomuksen fokus on menneisyydessä, kun taas Suomi maailmassa -kertomuksen lähtökohdaksi on nykytilanne – mikä ei kuitenkaan tarkoita, että se olisi historian. Kansalliskertomuksessa puolustetaan erityisesti suomalaista kulttuuria ja elämäntapaa, mutta siinä ollaan huolissaan myös heikompiensa epätasa-arvoisemmasta kohtelusta. Kertomuksessa on tyypillistä antaa suomalaisille tiettyjä ominaisuuksia: keskusteluissa oltiin huolissaan mm. suomalaisten hyväuskoisuudesta.

Hallin (2002, 49–50) mukaan kansakuntakertomuksissa vedotaan melko uusiin traditioihin. Pienryhmien kansalliskertomuksissa suomalaisuuden alkukohta koettiin aikaisintaan toisessa maailmansodassa ja voimakkaammin hyvinvointivaltion luoimisessa. Suomalaisten ”alkuperäisestä” kansalliskertomuksesta ovat kadonneet Kalevala, kansallinen herääminen ja sortokaudet (sisällissota ei todennäköisesti ole kuulunutkaan tähän kertomukseen). Suomalaisuudella ei siis ollut näissä kertomuksissa samanlaista myyttistä lähtökohdtaa kuin vaikkapa brittiläisen maailman kertomuksissa. Hallin mukaan kansakuntakertomuksissa vedotaan kansakunnan perustamisen myyttiin, jonka mukaan kansakunta on syntynyt vapaana. Pienryhmien kansalliskertomuksessa tähän ei suoraan viitata, mutta niissä esiintyy elementtejä, joiden mukaan maahanmuutto uhkaa suomalaista vapautta. Viimeiseksi Hall huomioi, että identifikaatioissa vedotaan usein alkuperäiseen kansaan. (Mt. 49–50.) Suomalaisten etnisesti yhtenäinen kulttuuri on johtanut siihen, että kansalaisia on määritelty jopa ulkonäön mukaan. Maahanmuuttokeskustelussakin tummaihoisia pidettiin väistämättä muukalaisina, esimerkiksi kun kerrottiin ”mustien miesten” seisovan kadunkulmissa. Kansallisen rakentamisen aikaan sanoitetuista maakuntalauluista erityisesti Hämeen maakuntalaulu määrittelee hämäläisen neidon ulkonäköä hyvinkin tarkkaan¹.

Etnisiin ominaisuuksiin ei keskustelujen kertomuksissa juuri vedottu lukuun ottamatta yksittäisiä puheenvuoroja, joissa automaattisesti oletettiin tummaihoisen olevan maahanmuuttaja tai jopa pakolainen. Keskeisin kansalliskertomusten eksklusiivinen argumentti oli hyvinvointisovinistinen: pelättiin, että muut tulevat nakertamaan suurella vaivalla rakennettua hyvinvointiyhteiskuntaa (ks. edellä). Tämän lisäksi kansalliskertomuksessa vedottiin muihin saa-

vutuksiin, kuten Jori teki:

”Niin, suomalaisesta kulttuurista, minun mielestä suomalaisten ei tule unohtaa syntyperäänsä ja sitä, keitä me olemme. Meidän esi-isät on kuitenkin rakentanut Suomen tällaiseksi. Meillä on hyvä yhteiskunta ja tasa-arvo. Jos me lähetään vaikka arabimaahan niin me joudutaan niiden ehdoilla siellä elämään. Mutta kun tänne tulee ulkomaalaisia, meidän täytyy elää niiden ehdoilla. Minä olen tämmöistä nähnyt todella paljon. Minulla on voinut ehkä sitten huono tuuri olla – en tiedä kuinka paljon te olette nähnyt tämmöistä? Minun mielestä maassa täytyy elää maan tavalla ja niin mekin eletään heidän maassa. Suomalaisten ei tule omia tapojaan unohtaa, eikä sitä kulttuuria, mikä meillä on ollut joskus vahvana.”

Globalisoituvassa maailmassa kansallinen identiteetti koettiin uhanalaiseksi. Kansalliskertomuksen keskeinen osa määrittelee noita uhkia. Niitä ovat rikollisuus, vieras uskonto sekä naisten ja miesten tasa-arvon puute. Erityisesti pelättiin suomalaisen kulttuurin puolesta; esimerkiksi keskustelussa nousi esiin pelko, saako koulussa enää järjestää kristillishenkisiä joulujuhlia tai ”laulaa Suvivirttä”. Ricouerin jaottelua soveltaen kansalliskertomuksessa haluttiin puolustaa suomalaista kulttuuria, suomalaisten puolesta ja vieraita vaikutteita vastaan.

Suomi maailmassa -kertomuksen omaksuneet eivät identifioituneet samalla lailla suomalaisuuteen kuin kansalliskertomusta kertoneet, eivätkä he siten korostaneet rajoja ”meidän ja muiden” välillä. He argumentoivat, että maahanmuuttajat ovat aina olleet osa Suomea, esimerkiksi 1800-luvulla perustamassa suomalaista teollisuutta. Usea keskustelija otti esiin suomalaisten juurien monimuotoisuuden toteamalla, että heidän tuttavapiirissään ja sukulaisissaan on ulkomaalaisperäisiä ihmisiä.

Leenan argumentti tukee vahvasti Suomi maailmassa -kertomusta. Hän toteaa, ”että hyvä kun sekoitutaan”. Leena kertoo, että ”oli vähällä, ettei hänelle tullut kuubalaista vävypoikaa”. Hän jatkaa:

”Minä lohdutan kaikkia meitä sillä, että historia tekee työtänsä koko ajan meidän puolestamme. [...] Me ollaan uusi valtio. Esimerkiksi Saksassa, joka on ollut semmoinen sulatusuuni, vuonna -64 Münchenissä tulin kesällä työpaikasta, kun joku jugoslaavi tuli minun viereeni istumaan ja rupesi puhumaan minun kanssani. Minä ajattelin, että onpa kauheasti [...] ulkomaalaisia joka paikassa. Jugoslaaveja ja kreikkalaisia oli silloin joka pai-

kassa Saksassa 60-luvulla. Niin ei se enää mitään niin ihmeellistä ole. Nyt alkaa olla Suomikin josain kursseissa ja vetovoimainen maa jo.”

Elli totesi Leenan puheen jälkeen, että on pelkääntään hyvä, että Suomeen tulee asukkaista vieraista kulttuureista. Hänen mukaansa Suomi on ollut ”säsiittoinen maa”. Usea yhtyi tämäntyyppiseen kanttaan ja totesi, että muualta tulevat ”rikastuttavat kulttuuria”, eikä Suomi voi umpioitua muusta maailmasta. Pekka totesi, että usealla suomalaisella on ulkomaalaiset juuret. Hänenkin isoisänsä oli tataari ja vaimonsa isoisä puolalainen. Siitä huolimatta Pekka totesi tuntevansa itsensä ”erittäin paljon suomalaiseksi”.

Tässä kertomuksessa Suomi samaistettiin paikoin riistäviin länsimaihin, ja siksi on aivan oikein, että suomalaiset maksavat ”velkansa sortamilleen kansoille”. Tähän kertomukseen kuului rasmin moittiminen ja suvaitsevaisuuden korostaminen. Muun muassa Eeva kritisoi kansalliskertomuksenkin kuuluvaa ”pelokkuutta vieraita kulttuureja kohtaan”.

Kertomukset maahanmuuttajista

Maahanmuuttajakertomuksissa on pääosin luovuttu yksilöinnistä ja henkilöhistoriasta, jolloin maahanmuuttaja ”syntyy”, kun tämä muuttaa Suomeen. Olemassaolo alkaa siis Suomen rajalla riippumatta siitä, tuleeko yksilö maahan töihin, avioituakseen, hakeakseen parempaa elintasoja tai paetakseen vainoa. Peruskertomuksissa maahanmuuttaja yrittää joko integroitua tai olla integroitumatta Suomeen. Sekä maahanmuuttoon kielteisesti että myönteisesti suhtautuvat olivat yhtä mieltä siitä, että maahanmuuttaja toimii itsensä ja perheensä puolesta, mutta maahanmuuttoon kielteistemmin suhtautuvat näkivät tulijoiden toimivan myös jonkin suuremman, kuten oman kulttuurinsa tai uskontonsa, hyväksi. Maahanmuuttokielteisissä puheenvuoroissa koettiin, että tämä ”itsekkyyks” mahdollisesti uhkaa kansallista yhtenäisyyttä.

Taulukossa 3 on esitetty kaksi keskusteluista esiin nousutta kertomusta maahanmuuttajista. Suomessa ja Turussa valtaosa maahanmuuttajista on muuttanut työn tai avioliiton vuoksi. Suurimmat muuttajaryhmät ovat tulleet Virosta ja Venäjältä. (Maahanmuuttovirasto, 2012.) Nämä seikat tulivat keskusteluissa kuitenkin esiin vain ohimennen, vaikka kes-

Taulukko 3. Peruskertomukset maahanmuuttajista.

	Maahanmuuttoa vastustavien kertomus	Maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvien kertomus
1. Miten subjekti on syntynyt?	Maahanmuuttaja on syntynyt Irakissa (tai jossain muualla Lähi-idässä) tai Somaliassa. Hän on omaksunut Islamin uskonnon ja kulttuurin.	Maahanmuuttaja on syntynyt muualla kuin Suomessa.
2. Mitä tehtävää hän on suorittanut?	Hän on ollut ym. maiden kansalainen, joka on muuttanut pois maastaan.	Hän on ollut ym. maiden kansalainen, joka on muuttanut pois maastaan.
3. Ja mitä suorittaa?	Hän etsii parempaa elintasoa ja muodostaa Suomeen omien arvojensa mukaan toimivan yhteisön.	Hän on muuttanut Suomeen joko työn, perheen tai pakolaisuuden vuoksi.
4. Kenen puolesta?	Hän toimii itsensä, perheensä, maamiestensä ja uskuntonsa puolesta.	Hän toimii itsensä tai perheensä vuoksi.
5. Ketä/mitä vastaan?	Länsimaisia arvoja.	Ei ketään vastaan.

kustelijoille jaettu tietopaketti asian kertoi. Varsinkin maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuneiden puheenvuoroissa Islamin usko ja islamilainen kulttuuri saivat suuren huomion, ja yleisesti maahanmuuttaja-termillä viitattiin nimenomaan muslimeihin. Maahanmuuttoon myönteisemmin suhtautuneekin tunnistivat irakilais- ja somalialaispakolaiset maahanmuuttajien joukossa ja osallistuivat heitä koskeeseen keskusteluun, mutta he eivät yleistäneet näitä kahta ryhmää kattamaan koko maahanmuuttajien joukkoa yhtä voimakkaasti kuin siihen kielteisesti suhtautuvat. Erona kielteisemmin suhtautuneisiin oli myös se, että he eivät antaneet näille ryhmille mitään yhteisiä ominaisuuksia. Aapo halusi rikkoa näitä stereotyyppiä ja totesi:

”Minun mielestäni olisi hyvä, että somalipoika olisi lääkäri ja operoisi jonkun jalan. [...] Saataisiin semmoistakin tasa-arvoa. Että ei ne ole vain halpatyövoimaa vaan olisi ihan samat mahdollisuudet kaikilla”.

Aapo halusi lausunnollaan kumota keskustelussa implisiittisesti olleen maahanmuuttajien hierarkian. Vaikka maahanmuuttaja-termi toi useimmille mie-

leen somalit, irakilaiset ja yleensä muslimit, keskustelussa mainittiin myös ”Nokian insinöörit”, muut työperäiset maahanmuuttajat ja kiinalaiset. Vietnamilaisia pidettiin ahkerina, virolaisten pelättiin ”polkevan palkkoja” ja venäläisten ”ostavan Suomen parhaimmat tontit”. Maahanmuuttajien hierarkian huipulla näyttävät olevan suomalaisten kaltaiset ihmiset. Keskustelussa jopa todettiin, että suomalaisten kannattaisi ottaa maahanmuuttajia kulttuureista, jotka ovat lähellä suomalaisten omaa elämäntapaa.

Johtopäätökset

Analyysimme päämääränä on ollut tuottaa kattava kuva siitä, mistä teemoista sekä asiakysymyksistä ihmiset keskustelelevat ja minkälaisia argumentteja he käyttävät, kun heitä pyydetään keskustelemaan maahanmuutosta pienryhmissä. Vaikka lähdimme analyysissa liikkeelle varsin pienin rajauksin ja aineistolähtöisesti, keskustelussa esiin nousseet aiheet noudattelivat maahanmuuttoasenteiden tutkimuksen päälinjoja. Tässä luvussa reflektioimme löydöksiämme maahanmuuttoasenteiden selittämisen tutkimusperinteeseen. Vaikka yksittäisistä puheenvuoroista ei voikaan täysin päätellä puhujan asenteita, perimmäiset asenteet kuitenkin ohjaavat ihmisten käyttäytymistä ja sitä, miten he puhuvat. Siispä maahanmuuttodiskurssin yhtäläisyydet maahanmuuttoasenteiden tutkimusperinteeseen eivät ole järin yllättäviä.

Aiemmissa tutkimuksissa maahanmuuttoasenteita selitetään pääasiassa kahdella tavalla: joko toimijoiden rationaalisuuteen, oman edun tavoitteluun ja työmarkkinakilpailuun sekä julkisiin menoihin keskittyvillä *taloudellisilla teorioilla* tai vaihtoehtoisesti *sosiopsykologiseen kategoriaan* *kuuluvilla* persoonaan, ideologiaan sekä etnisyyteen ja kulttuuriin pohjautuvilla *selitysmalleilla* (Hainmueller ja Hopkins 2014; Sides ja Citrin 2007). Maahanmuuttokeskustelussa esitettyjen teemojen, olettamusten sekä argumenttien joukossa on runsaasti esimerkkejä puheenvuoroista, jotka voidaan sijoittaa jompaankumpaan kategoriaan.

Maahanmuuton taloudellisten vaikutusten koettiin pienryhmissä olevan pääasiassa negatiivisia. Maahanmuuttoasenteiden tutkimukseen ja niiden selittämiseen on pitkään liitetty yksilön taloudelliseen tilanteeseen sekä kansantalouden tilaan liittyvät muuttajat. On esitetty, että varsinkin heikommin toimeentulevien tai työttömien keskuudessa suurempi maahanmuuttajien joukko näyttäyty merkittä-

vämpänä ja uhkaavampana kilpailijana rajallisiksi mielletyistä resursseista kuten sosiaalietuuksista. Samoin lisääntyvä työperäinen maahanmuutto saattaa huolettaa varsinkin niiden joukossa, jotka ovat vähemmän koulutettuja ja työskentelevät aloilla, joihin maahanmuuttajien koetaan useimmiten työllistyvän. Samalla kuitenkin oletetaan, että maahanmuuton kokeminen uhkana omalle taloudelliselle hyvinvoinnille vähenee, kun siirrytään tulo- ja koulutustasoltaan ”korkeampiin kerroksiin”. (Ks. esim. Blalock 1967; Hopkins ym. 2014; Key 1949; Oliver ja Mendelberg 2000). Vaikka tämä teema on vahvasti esillä keskustelijoiden argumenteissa, ja työmarkkinoiden kiristyvään kilpailuun perustuvan teorian olettamukset ovat loogisia *a priori*, empiiriset todisteet henkilökohtaisen taloudellisen tilanteen vaikutuksista maahanmuuttomielipiteisiin ovat parhaimmillaankin kiistanalaiset (Hainmueller ja Hopkins 2014, 240–241). Keskusteluissa mainittiin myös maahanmuuttajien mahdollisesti ”polkevan palkkoja”. Hainmuellerin ja Hopkinsin (2014, 228) tekemän meta-analyysin mukaan maahanmuuton vaikutukset palkkatasoon ovat kuitenkin olemattomat.

Maahanmuuton taloudellisiin vaikutuksiin liittyvät kysymykset eivät välttämättä askarruta vain henkilökohtaisesta näkökulmasta. Esimerkiksi poliitikot ja media ovat merkittäviä kansantalouteen kohdistuvien vaikutusten esilletuojia sekä mielipiteenmuokkaajia. Keskusteluissa maahanmuutto näyttytyi lähes yksinomaan kulueränä suomalaiselle yhteiskunnalle. Koska keskustelijoilla ei ollut tarkkoja tietoja maahanmuuton taloudellisista vaikutuksista, tämä kuva on todennäköisesti välittynyt heille poliitikkojen ja median välittämänä. Varsinkin äärioikeisto on yleisesti pyrkinyt esittämään maahanmuuttajien lisäävän työttömyyttä sekä väärinkäyttävän sosiaalietuuksia (Rydgren 2008, 739). Lisäksi on osoitettu, että uutisten välittämä kuva maahanmuuttajista kasvavana kulueränä muokkaa asenteita maahanmuuttoa kohtaan kielteisemmäksi niiden joukossa, jotka jo lähtökohtaisesti suhtautuvat ennakkoluuloisesti yhteen tai useaan tulijoiden ryhmään (Brader ym. 2008). Toinen mahdollisuus on, että taloudellisesti heikompina aikoina kuten maahanmuuttokeskusteluiden ajankohtana vuonna 2012 maahanmuuton kielteiset taloudelliset vaikutukset ovat suurempi huolenaihe, ja siksi ne ovat myönteisempiä vaikutuksia vahvemmin esillä.

Verrattuna siisteihin ja ”rationaalisiin” olettamuksiin, jotka talouteen pohjautuvat selitysmallit tarjo-

avat, sosiopsykologinen kategoria vaikuttaa ensin epäselvemmältä ja monimutkaisemmalta – mahdollisesti siitä syystä, että näihin sosiopsykologisiin tai kulttuurisiin tekijöihin sisällytetään yleensä lähes kaikki talouteen liittymättömät tekijät. Pienryhmäkeskusteluissa tämä kategoria näyttytyi kaikkein selvimmin puhuttaessa suomalaisesta identiteetistä ja siitä, kuka tai minkälainen ihminen on suomalainen. Keskusteluista kävi selvästi ilmi, että suomalaisuuden kansallistarina on murroksessa ja kärjistynyt maahanmuuttokeskustelu on ”puhtaan suomalaisuuden puolustamista”. Ne keskustelijat, jotka olivat omaksuneet kansalliskertomuksen suomalaisuudesta, loivat aktiivisesti rajoja ”meidän ja muiden” välille. Kärjistetysti suomalaiset kuvattiin hyvinvointivaltion ja oman kulttuurin rakentajiksi, joiden hyväuskoisuutta muualta tulleet pyrkivät käyttämään hyväkseen. Suomalaisuuteen liitettiin kansalliskertomuksessa sitkeä luonne ja evankelisluterilainen arvomaailma mutta myös nöyrytely. Samankaltainen peruskertomus ei ole kuitenkaan ominaista vain suomalaisille, vaan vastaavia löytyy muualtakin (ks. esim. Laugland-Booÿ ym. 2016, 758–760). Suomi maailmassa -peruskertomus puolestaan etsi uutta identifikaatiota suomalaisuudelle globaalista ja kansainvälisestä yhteisöstä. Siinä korostettiin samanlaisesti maahanmuuton kohdistuneen Suomeen jo pitkän aikaa sekä yhteistä vastuuta toisista ihmisistä. Rajojen rakentamisen sijaan korostettiin halua ja valmiutta kohdata erilaisia ihmisiä sekä auttamista.

A priori monimutkaisuudestaan ja lievästä epäselvyydestään huolimatta sosiopsykologiset ja erityisesti identiteetteihin keskittyvät selitysmallit ovat monin paikoin olleet taloudellisia teorioita parempia ennustamaan ja selittämään maahanmuuttoasenteiden vaihtelua. Näkemykset maahanmuuton kansalliseen identiteettiin tai kulttuuriin ulottuvista vaikutuksista – etenkin niistä, jotka liittyvät kieleen – ovat osoittautuneet merkittäviksi yksilön asenteiden muodostuksen kannalta. (Hainmueller ja Hopkins 2014; Sides ja Citrin 2007.) Käydyssä kansalaiskeskusteluissakin peruskertomukset sekä keskustelijoiden asenteet maahanmuutosta noudattivat selvää kaavaa: maahanmuuttoon kielteisesti suhtautuvien puheenvuoroissa kansalliskertomus oli selvästi Suomi maailmassa -peruskertomusta näkyvämpi, kun taas maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvien argumenteissa tilanne oli päinvastainen.

Aiemmassa tutkimuksessa on esitetty, että lisääntyneet kohtaamiset ja merkityksellisemmät kontak-

tit kantaväestön ja maahanmuuttajien kesken muut-
tavat varautuneita ennakkokäsityksiä ja murtavat
stereotyyppioita, mikä johtaa myönteisempiin maahan-
muuttoasenteisiin ja argumentointiin (mm. Allport
1979; Forbes 1997; Pettigrew ja Tropp 2006). Varsin-
kin se, että kantasuomalainen tuntee henkilökohtai-
sesti ainakin yhden maahanmuuttajan, vähentää
ennakkoluuloja ulkoryhmiä kohtaan merkittävästi
(Jaakkola 2009). Yleisesti suurta merkitystä ei ole
edes sillä, mistä maahanmuuttaja on kotoisin, koska
useissa tutkimuksissa on osoitettu, että ihmiset, jot-
ka ovat ennakkoluuloisia yhtä vähemmistöä kohtaan,
ovat sitä todennäköisesti myös muita vähemmistöjä
kohtaan (Hainmueller ja Hopkins 2014). Analyysis-
sä kiinnitimme huomiota siihen, että suuri osa kes-
kustelijoiden argumenteista liikkui melko abstrak-
tilla tasolla. Tämä korostui varsinkin niiden keskus-
telijoiden kohdalla, joiden maahanmuutonäkemyk-
set olivat alkujaan varautuneita tai kielteisiä. Vähem-
mistöjen kokoa omalla asuinalueella on useissa
tutkimuksissa pidetty merkittävänä asenteita muok-
kaavana tekijänä, mutta tästä ei Suomen tai Turun
olosuhteissa ole vakuuttavia todisteita (Himmelroos
ja Leino 2015).

Koska keskustelut olivat esille nostettavien tee-
mojen suhteen hyvin vapaita, on oletettavaa, että
konkreettisten puheenvuorojen vähäinen määrä
johtuu ainakin osittain siitä, että suurella osalla kes-
kustelijoista ei ollut merkitseviä ja toistuvia henki-
lökohtaisia kohtaamisia maahanmuuttajien kanssa.
Sen sijaan keskustelua hallitsivat maahanmuuton
kysymykset, jotka ovat olleet eniten mediassa ja yh-
teiskunnallisessa keskustelussa esillä (vrt. esim. Vä-
limäki 2012). Tämä selittyy osaltaan tutkimuksen
toteutuspaikasta, Turusta, ja laajemmin Suomesta.
Vaikka maahanmuutto Suomeen onkin lisääntynyt
viimeisten vuosikymmenten aikana, on kyseessä
kuitenkin eurooppalaisittain verrattain uusi ilmiö ja
vähemmistöjen koot ovat pieniä. Lisäksi suurelle
osalle keskustelijoista vähemmistöt ovat lähes näky-
mättömiä, koska asuinalueiden eriytyminen on joh-
tanut merkittävämpien maahanmuuttovähemmis-
töjen keskittymiseen vain muutamalle hyvin pienel-
le alueelle. Siispä nykyäänkin on hyvin todennäköis-
tä, että kantasuomalainen asuu, opiskelee, työsken-
telee ja viettää vapaa-aikaansa paikoissa, jotka ovat
etnisesti hyvin yksipuolisia. Siksi poliitikkojen ja
median roolia suomalaisten maahanmuuttomielipi-
teiden sekä sen, miten he puhuvat maahanmuutosta
keskenään, määrittäjänä ja muokkaajana ei tule vä-

heksyä.

Kokonaisuudessaan analysoitavana olleessa maa-
hanmuuttokeskustelussa käsiteltiin laajalti aiheeseen
liittyviä asiakysymyksiä sekä teemoja. Keskustelussa
esitetyt argumentit olivat vaihtelevia ja paikoin kär-
jistäviä, mutta silti deliberaation sääntöihin
pohjautuva pienryhmäkeskustelu oli sivistynyttä,
toiset huomioivaa ja poikkeuksetta vailla konflikteja.
Tämä on erittäin rohkaiseva havainto deliberatiivisen
pienryhmäkeskustelun tarpeellisuutta arvioitaessa,
varsinkin kun enklaavien muodostuksen seurauk-
sena keskusteluun valikoitui vain ihmisiä, jotka oli-
vat selvästi joko maahanmuuton kannattajia tai vas-
tustajia. Se osoittaa, että tietyissä olosuhteissa ja
määritellyillä säännöillä yhteiskunnallisesti polarisoi-
tunuttakin aihetta voidaan käsitellä kattavasti ja tois-
ten mielipiteitä kunnioittaen.

KIITOKSET

Tämä artikkeli on saanut tukea Suomen Akatemialta (*Democratic Reasoning* -projekti numero 274305) ja Turun kaupunkitutkimus-
ohjelmalta. Kiitämme Suvi Keskistä, Matti Välimäkeä, Turun
yliopiston valtio-opin oppiaineen tutkijaseminaaria sekä Poliitiikka-
lehden toimitusta ja vertaisarvioijia rakentavista kommentteista
ja ehdotuksista.

VIITTEET

¹ ”Ei impee missään rakkaampaa, ei siveempää, ei jalompaa, kuin
Hämeen valkottukkainen, tuo sinisilmä neitonen on rusoposkinen.”

TUTKIMUSAINEISTO

Deliberation within and across enclaves/ Kansalaiskeskustelu
maahanmuutosta, 31.3.–1.4.2012, Åbo Akademi, Turku. Litteroi-
tu ryhmäkeskusteluaineisto ja kyselyaineisto.

LÄHTEET

- Ajzen, Icek. 2005. *Attitudes, personality, and behavior*. Maidenhead:
McGraw-Hill International.
- Alker, Hayward ja Sylvan, David. 1994. Kuinka diskurssianalyysi
voi edesauttaa politiikkatieteen kehittymistä? Suom. Heikki
Patomäki. *Kosmopolis*, 24:3/94, 5–26.
- Allport, Gordon. 1979. *The nature of prejudice*. Reading, MA:
Addison-Wesley.
- Anderson, Benedict. 2007 *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin al-
kuperän ja leviämisen tarkastelua*. Suom. Joel Kuortti. Tampe-
re: Vastapaino.
- Arter, David. 2010. The breakthrough of another West European
populist radical right party? The case of the True Finns. *Go-
vernment and Opposition* 45:4, 484–504.

- Bauman, Zygmunt. 2002. *Notkea moderni*. Suom. Jyrki Vienonen. Tampere: Vastapaino.
- Blalock, Hubert. 1967. *Toward a theory of minority-group relations*. New York: John Wiley & Sons.
- Brader, Ted, Valentino, Nicholas ja Suhay, Elizabeth. 2008. What triggers public opposition to immigration? Anxiety, group cues, and immigration threat. *American Journal of Political Science* 52: 959–978.
- Burke, Kenneth. 1945. *A grammar of motives*. New York: Prentice-Hall.
- Cleland, Jamie, Anderson, Chris ja Aldridge-Deacon, Jean. 2017. Islamophobia, war and non-Muslims as victims: an analysis of online discourse on an English Defence League message board. *Ethnic and Racial Studies*, julkaisu verkossa 7.2.2017. DOI: 10.1080/01419870.2017.1287927.
- Delli Carpini, Michael, Cook, Fay, Lomax ja Jacobs, Lawrence. 2004. Public deliberation, discursive participation, and citizen engagement. *Annual Review of Political Science* 7, 315–344.
- Dowling, Julie, Ellison, Christopher ja Leal, David. 2012. Who doesn't value English? Debunking myths about Mexican immigrants' attitudes toward the English language. *Social Science Quarterly* 93:2, 356–78.
- Dryzek, John. 2000. *Deliberative democracy and beyond: liberals, critics, contestations*. Oxford: Oxford University Press.
- Fairclough, Norman. 2003. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. New York: Routledge.
- Forbes, H. D. 1997. *Ethnic conflict: commerce, culture, and the contact hypothesis*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Grönlund, Kimmo, Herne, Kaisa ja Setälä, Maija. 2015. Does enclave deliberation polarize opinions? *Political Behavior* 37, 995–1020.
- Hainmueller, Jens ja Hopkins, Daniel. 2014. Public attitudes toward immigration. *The Annual Review of Political Science* 17, 225–249.
- Hall, Stuart. 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Himmelroos, Staffan ja Leino, Mikko. 2015. Does the neighborhood context explain attitudes toward immigration? A study of opinions on immigration in the city of Turku, Finland. *Research on Finnish Society* 8, 33–45.
- Hopkins, Daniel, Tran, Van C. ja Williamson, Abigail. 2014. See no Spanish: language, local context, and attitudes toward immigration. *Politics, Groups, and Identities* 2, 35–51.
- Karjalainen, Maija ja Rapeli, Lauri. 2015. Who will not deliberate? Attrition in a multi-stage citizen deliberation experiment. *Quality & Quantity* 49:1, 407–422.
- Keskinen, Suvi. 2009. Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisen keskustelun kohteena. Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas ja Salla Tuori (toim.), *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino.
- Keskinen, Suvi. 2016. From welfare nationalism to welfare chauvinism: economic rhetoric, the welfare state and changing asylum politics in Finland. *Critical Social Policy* 36:3, 352–370.
- Keskinen, Suvi, Norocel, Cristian ja Jørgensen, Martin Bak. 2016. The Politics and policies of welfare chauvinism under the economic crisis. *Critical Social Policy* 36:3, 321–329.
- Kettunen, Pauli. 2008. *Globalisaatio ja kansallinen me. Kansallisen katseen historiallinen kritiikki*. Tampere: Vastapaino.
- Key, Valdimer. 1949. *Southern politics in state and nation*. New York: Knopf.
- Kitschelt, Herbert. 1995. *The radical right in Western Europe: a comparative analysis*. Michigan: The University of Michigan Press.
- Krysan, Maria. 2002. Whites who say they flee. Who are they, and why would they leave? *Demography* 39:4, 675–696.
- Kämppe, Riikka ja Lähde, Jussi. 2012. *Sydänten presidentti*. Helsinki: Helsinki-kirjat.
- Lindholm, Camilla, Stevanovic, Melisa ja Peräkylä, Anssi. 2016. Johdanto. Teoksessa Melisa Stevanovic ja Camilla Lindholm (toim.), *Keskusteluanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino.
- Laughland, Jacqueline, Booy, Zlatko Skrbis ja Tanter, Bruce. 2016. Crossing boundaries: understanding the pro-asylum narratives of young Australians. *Ethnicities* 16:5, 752–769.
- Loch, Dietmar ja Norocel Cristian. 2015. The populist radical right in Europe: a xenophobic voice in the global economic crisis. Teoksessa Hans-Jörg Trenz, Carlo Ruzza ja Virginie Guiraudon (toim.), *Europe's prolonged crisis: the making or the unmaking of a political union*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan.
- Maahanmuuttovirasto. 2012. Suomessa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset 31.12.2012. URL: http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot. Viitattu 30.3.2017.
- Mutz, Diana C. 2006. *Hearing the other side: deliberative versus participatory democracy*. Cambridge University Press.
- Norocel, Cristian. 2015. The panoptic performance of masculinity for the Romanian ethno-nationalist project: disciplinary intesections in populist radical right print media. *Journal of Diversity and Gender Studies* (DiGeSt) 2:1–2, 143–156.
- Norocel, Cristian. 2016a. Finland. From agrarian to right-wing populism. Teoksessa Toril Aalberg, Frank Esser, Carsten Reinemann, Jesper Strömback ja Claes de Vreese (toim.), *Populist political communication in Europe*. New York: Routledge.
- Norocel, Cristian. 2016b. Populist radical right protectors of the Folkhem: welfare chauvinism in Sweden. *Critical Social Policy* 36:3, 371–390.
- Nykänen, Tapio. 2016. The aloof election manifesto: Finnish radical political right in the borderlines of populism and fascism. *Nordic Journal of Migration Research* 6:2, 124–131.
- Oliver, J. Eric ja Mendelberg, Tali. 2000. Reconsidering the environmental determinants of white racial attitudes. *American Journal of Political Science* 44, 574–589.
- Pettigrew, Thomas ja Tropp, Linda. 2006. A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology* 90:5, 751–783.
- Pyrhönen, Niko. 2015. *True colours of Finnish welfare nationalism: consolidation of neo-populist advocacy as resonant collective identity through mobilization of exclusionary narratives of blue-and-white solidarity*. SSKH Skrifter 38. Helsinki: Swedish School of Social Science, University of Helsinki.
- Rasinkangas, Jarkko. 2014. *Maahanmuuttajien asumisen keskittyminen Turussa*. Tutkimuskatsauksia 3/14. Turku: Turun kaupunki.
- Ricoeur, Paul. 1984. *Time and narrative, volume 2*. Kääntäneet Kathleen McLaughlin ja David Pellaur. Chicago: The University of Chicago Press.
- Rydgren, Jens. 2008. Immigration sceptics, xenophobes or racists? Radical right-wing voting in six West European countries. *European Journal of Political Research* 47, 737–765.
- Salminen, Kimmo. 2012. *Turun maahanmuuton kuva*. Tutkimuskatsauksia 5/12. Turku: Turun kaupunki.
- Schkade, David, Sunstein, Cass R. ja Hastie, Reid. 2010. When deliberation produces extremism. *Critical Review* 22, 227–252.
- Sen, Amartya. 2006. *Identity and violence: the illusion of destiny*. London: Penguin Books.
- Sides, John ja Citrin, Jack. 2007. European opinion about immigration: the role of identities, interests and information. *British*

- Journal of Political Science* 37: 477–504.
- Summa, Hilikka. 1996. Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan: Burke, Perelman ja Toulmin. Teoksessa Kari Palonen ja Hilikka Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino, 51–84.
- Sunstein, Cass. R. 2009. *Going to extremes: how like minds unite and divide*. Oxford: Oxford University Press.
- Theiss-Morse, Elizabeth. 2009. *Who counts as an american? The boundaries of national identity*. New York: Cambridge University Press.
- Törnberg, Anton ja Törnberg, Petter. 2016. Muslims in social media discourse: combining topic modeling and critical discourse analysis. *Discourse, Context and Media* 13: 132–142.
- Vaattovaara, Mari, Vilkkama, Katja, Yousfi, Saara, Dhalmann, Hanna ja Kauppinen, Timo. 2010. Contextualising ethnic residential segregation in Finland: migration flows, policies and settlement patterns. Country Report for Finland. Saatavilla osoitteesta: http://blogs.helsinki.fi/nodesproject/files/2011/01/Finland_final.pdf
- White, Hayden. 1978. *Tropics of discourse*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- White, Hayden 1990. *Metahistory: the imagination in nineteenth-century Europe*. Ithaca: The John Hopkins University Press.
- Välimäki, Matti. 2012. Maahanmuutto – politiikan arka aihe. Teoksessa Ville Pernaa ja Erkka Railo (toim.), *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turku: Kirja-Aurora.